

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Een nieuwe analyse van het begrip «Recht», — De «Juristic Conceptions» theorie(*)

1. Het is het opzet van deze bijdrage een der voornaamste, zo niet de voornaamste verworvenheid van de Anglo-Amerikaanse *analytical jurisprudence* voor te stellen. Het is moeilijk te geloven dat in ons recht en in deze tijd, waarin wetenschap nog nauwelijks aan nationale grenzen gebonden is, deze o.i. zeer verhelderende analyse zolang onbekend bleef. Inderdaad reeds in 1913 was de thans besproken theorie, de zogenaamde leer der *juristic of legal conceptions*, door de Amerikaanse hoogleraar Hohfeld tot een merkwaardig genuanceerd geheel uitgewerkt. Sindsdien wordt zij door de Anglo-Amerikaanse rechtspraktijk als een vanzelfsprekende en onontbeerlijke techniek aangenomen.

Deze analyse — want dat is zij, veeleer dan een theorie — werd ingegeven door een oprecht verlangen naar minder dubbelzinnigheid in het juridisch begrippen-arsenaal. Zij draagt ertoe bij de juridische problemen nauwkeurig te stellen door het gebruiken van klare, eenzinnige begrippen. Bij ons weten is deze analyse in het Frans-Belgisch rechtsgebied onbekend. Wel kennen wij enkele begrippen, die aan de hierna geschetste verwant zijn maar nooit kwam men hier tot een volledig uitgebouwd en voldoende gedifferentieerd systeem, zoals dit het geval was in de V.S. en Engeland. In Duitsland daarentegen werd de theorie der *Juristic Conceptions* in 1927 door Prof. Dölle uiteengezet in een bijdrage getiteld «Aus fremden Rechten. Theoretische Jurisprudenz in Nord Amerika» (1). Ook kent men daar een analyse, de zogenaamde leer der *Gestaltungsrechte*, die enige gelijkenis vertoont met enkele der *juristic conceptions* en die trouwens ook in Nederland niet volledig onbekend is (2).

I. Ontstaan en evolutie.

2. De nood aan voldoende gedifferentieerde begrippen (*juristic conceptions*) en daaraan beantwoordende termen bij het stellen en oplossen van rechtsproblemen werd in de *Common Law* landen voor het eerst duidelijk aanvoeld door de Engelse rechtsgeleerde John Austin. Leerling van Bentham en sterk beïnvloed door een tweejarig verblijf in Duitsland trok hij vooral van

leer tegen de logische absurditeiten en ficties, die hij vaststelde in het Engels recht bij het einde van de 18de eeuw. Zijn boek, voor het eerst en zonder veel succes gepubliceerd in 1832 onder de titel *The Province of Jurisprudence determined*, ligt aan de grondslag van de ganse Anglo-Amerikaanse *analytical jurisprudence* (3).

Zeër terecht trok hij de aandacht op de dubbelzinnigheid van het woord recht (*right*), dat een juridische, zowel als een niet-juridische betekenis heeft (4). Ook schijnt hij aanvoeld te hebben dat het woord, zelfs in zijn uitsluitend juridische betekenis genomen (nl. als verwijzend naar door het objectief recht verleende voordelen met het doel belangen te beschermen), nog een complex begrip dekt. Inderdaad bij gelegenheid onderscheidt hij tussen *liberties* en *rights*, hoewel hij dit onderscheid nergens systematisch behandelt (5).

Het was eerst in 1902 dat Salmond, in navolging van de Duitse Pandektisten, een duidelijke differentiëring voorstelde. Hij wees erop dat naast rechten in de enge zin van het woord (*rights in the strict sense*), er ook vrijheden (*liberties*) en machten (*powers*) bestaan. Al deze door een rechtsregel verleende voordelen (*advantages or benefits*) kunnen rechten in de ruime zin (*rights in the wide sense*) worden genoemd. Anderzijds moeten aan de passiefzijde onderscheiden worden: plicht (*duty*), zijnde afwezigheid van vrijheid, machteloosheid (*disability*), zijnde de afwezigheid van macht, en gebondenheid (*liability*), zijnde de aanwezigheid hetzij van vrijheid hetzij van macht in hoofde van iemand anders, ten aanzien van de gebundene (6).

3. De analyse van het veelomvattende begrip recht in de ruime zin van het woord, werd dan verder doorgevoerd door een Amerikaans hoogleraar Wesley Hohfeld, leerling van Howison, een der voornaamste Amerikaanse commentatoren van Hegel. In een bijdrage genaamd *Some fundamental legal conceptions as applied in judicial reasoning* (7), stelde hij een schema voor van *legal conceptions* (8), die hij de kleinste gemene noemers van het Recht noemde. Alleen wanneer de termen van een probleem tot deze gemene noemers worden herleid, wordt vergelijking mogelijk en kunnen fundamentele gelijkenissen worden

(*) Met oprechte genegenheid en erkentelijkheid opgedragen aan Prof. Dr. utriusque iuris Max Rheinstein, Max Pam Professor at the University of Chicago.

vastgesteld ⁽⁹⁾. Deze begrippen, die dus talrijker zijn dan juist recht en plicht, groepeerde hij in tegengestelden (*opposites*) en correlatieven (*correlatives*):

a. Tegengestelden :

aanspraak - faculteit - macht - immuniteit			
(claim) (privilege) (power) (immunity)			
geen-aanspraak - plicht - machteloosheid - gebondenheid			
(no-claim) (duty) (disability) (liability)			

Onder tegengestelden verstaat Hohfeld klaarlijklijk begrippen die elkaar onveriddelijk uitsluiten. Zodra bv. een verhouding tussen individuen kan beschreven worden als een faculteit, is er geen plaats meer voor plicht.

b. Correlatieven :

aanspraak - faculteit - macht - immuniteit			
(claim) (privilege) (power) (immunity)			
plicht - geen-recht - gebondenheid - machteloosheid			
(duty) (no-right) (liability) (disability)			

Zodra een recht in de ruime zin d.i. een door het objectief recht erkend voordeel (b.v. een macht) vastgesteld wordt in hoofde van een bepaald persoon, zal het correlatief begrip (in casu een gebondenheid) kennschetsend zijn voor de toestand van een ander persoon, die bij de onder ogen genomen rechtsverhouding be trokken is ⁽¹⁰⁾.

De denkbeelden van Hohfeld gaven onmiddellijk aanleiding tot een omvangrijke en nog tot op heden voortdurende literatuur ⁽¹¹⁾. Kritiek bleef natuurlijk niet uit. Merkwaardig is nochtans dat deze kritiek zich hoofdzakelijk richtte tegen de gebruikte terminologie ⁽¹²⁾ en tegen de Hegeliaans aandoende wijze van groeperen der aangegeven concepten ⁽¹³⁾.

De bruikbaarheid der voorgestelde begrippen met het oog op het precies omschrijven van een rechtsverhouding en het vaststellen van fundamentele gelijkenissen tussen deze en andere verhoudingen en bijgevolg met het ordenen van een schijnbaar oneindig en hopeloos gevarieerd gegeven werd echter nooit in twijfel getrokken ⁽¹⁴⁾.

4. Vermeldenswaard zijn nog twee pogingen tot verijning van Hohfelds concepten. Er is in de eerste plaats een bijdrage van Radin ⁽¹⁵⁾, die aan het systeem van Hohfeld als het ware een nieuwe dimensie poogt toe te voegen. Hij onderscheidt inderdaad drie verschillende vlakken. Op het eerste vlak situeert hij de rechtbank die zich heeft uit te spreken over de vordering aan haar oordeel onderworpen en die aan aanlegger een aanspraak (*demand-right*) b.v. de betaling door verweerder van een bepaald bedrag ten titel van schadevergoeding dan wel geen aanspraak (*no-demand-right*) zal toekennen, in welk geval verweerder een faculteit (*privilege-right*) heeft niet te betalen. Teneinde op dit eerste vlak rechten of plichten (beide in de ruime zin) te kunnen poneren, dient de rechtbank stelling te nemen tegenover het al dan niet aanwezig zijn in het verleden van een andere voorafbestaande aanspraak-plicht dan wel geen aanspraak-faculteit verhouding, b.v. B's plicht zich te onthouden van iedere A schade-toebrengende gedraging dan wel B's faculteit A schade toe te brengen. Dit is het tweede vlak, dat minstens logisch het eerste vlak voorafgaat. Tenslotte is er

een derde vlak namelijk dit van de factoren die van die aard zijn dat ze de aanspraken en faculteiten van het tweede vlak creëren. Zo was b.v. de plicht geen schade toe te brengen in het leven geroepen door de vereisten van het maatschappelijk verkeer of door een overeenkomst tussen A en B gesloten.

Radin maakte het duidelijk dat Hohfelds systeem niet mag opgevat worden als een strak systeem van scherp afgelijnde tegengestelden en correlatieven en dat de wijze van groeperen der gevonden begrippen niet essentieel is ⁽¹⁶⁾.

5. Een andere verijning van Hohfelds systeem werd aangebracht door Pound, de deken van de *Harvard Law School*, die naast een prachtige synthese van het ganse leerstuk, er ook de aandacht op trok dat Hohfelds begrip *privilege* in feite twee verschillende maar verwante begrippen nl. *privilege* en *liberty* dekt. Ook gaf hij een analyse van het begrip *immunity* ⁽¹⁷⁾. Het is hoofdzakelijk aan de hand van Pounds synthese ⁽¹⁸⁾ alsook van de laatste editie van het Engelse werk *Salmond on Jurisprudence*, herzien door Glanville Williams ⁽¹⁹⁾, dat de *Juristic conceptions* theorie (de term is van Pound) of zoals ze nog dikwijls wordt genoemd « Hohfelds stelsel », zal worden toegelicht. Het geheel zal nochtans geïllustreerd worden met Belgische voorbeelden.

II. Bespreking.

A. De voorgestelde begrippen.

6. Hohfeld gaf een definitie van wat hij noemt een *right in the strictest sense* of een *claim*, hierna, in navolging van Radin, a a n s p r a a k (*demand-right*) ⁽²⁰⁾ genaamd. Volgens hem geeft het correlatief begrip plicht (*duty*) voldoende weer wat onder eisrecht dient verstaan te worden. Anderzijds is het duidelijk dat het tegengestelde begrip (*no-right*) of (*no-claim*), hierna genoemd a a n s p r a k e l o o s h e i d, zijn betekenis volledig ontleent aan de term eisrecht. Het is trouwens juist dat het begrip *no-right* veel meer strekt tot aanvulling dan wel tot verduidelijking van het schema.

Nu is het typisch dat geen enkele van Hohfelds commentatoren in deze leemte voorziet — en wellicht is dit trouwens een onmogelijke taak — en dat elkeen het begrip tracht te omschrijven door het tegenover de andere *juristic conceptions* te stellen ⁽²¹⁾. De meest lichtbrengende benadering van het begrip aanspraak is misschien deze van Pound die het omschrijft als « one of the juristic conceptions by which the recognized interest is sought to be made effective » en waarvoor typisch is de « *capacity of assertion* » (de hoedanigheid zich te doen gelden, zich op te dringen) ⁽²²⁾. Deze hoedanigheid heeft het trouwens gemeen met het begrip macht (*power*). Aan dit laatste begrip wordt nochtans een welomschreven betekenis gegeven, waarover later.

Ook Corbin stelt een proeve van bepaling voor. Hij noemt « the legal relation of A to B when society commands action or for-bearance by B and will at the instance of A in some manner penalize disobedience ». Iemand, die over een eisrecht beschikt, kan de vraag stellen: « What must another do for me ? »; terwijl diegene, waarop de correlatieve plicht rust zich zal afvragen « What must I do for another ? » weend dat de rechtsorde hem zal dwingen zo hij zijn plicht verwaarloost ⁽²³⁾.

Hoewel het begrip moeilijk te bepalen blijkt, toch is het duidelijk wat eronder bedoeld wordt. Het gaat over deze belangen, die de rechtsorde niet alleen duldt maar

ook doeltreffend ondersteunt door het leggen van een plicht op iemand anders' schouders (24). Voorbeelden van aanspraken zijn *legio*. Zij maken inderdaad het belangrijkste actief bestanddeel van iemands vermogen uit zoals plichten het bijzonderste passief bestanddeel vormen. Zo is een schuldvordering van A tegen B voor een bedrag van 100.000 fr. een zeer typische aanspraak (*claim*). Ook het recht van de eigenaar van een land omvat onder meer de aanspraak dat iemand anders zijn land niet zal betreden (25). Vermits het eigendomsrecht een zakelijk recht is zal dit recht principieel gelden tegenover alle derden, die derhalve de plicht hebben van het land weg te blijven.

7. In Hohfelds schema is een faculteit (*privilege*) het tegenovergestelde van een plicht (*duty*) en het correlatief van aansprakeloosheid (*no-right*). Zoals reeds aangeduid merkte Pound op dat het begrip *privilege* in feite uiteenvalt in twee verwante begrippen *privilege* (faculteit) enerzijds, *liberty* (vrijheid) anderzijds. Dit inzicht werkt inderdaad verhelderend. Onder vrijheid verstaat hij dan de natuurlijke menselijke *de facto* vrijheid, die bij afwezigheid van rechtsregels binnen bepaalde perken onbeperkt blijft voortbestaan: met andere woorden een gans welafgeleend terrein, waarop de menselijke activiteit werkzaam is blijft juridisch ongereguleerd. Een faculteit daarentegen vóóronderstelt een gereguleerde zone maar duidt erop dat deze reglementering onder bepaalde omstandigheden niet toepasselijk is (26).

Kenmerkend voor beide begrippen is de afwezigheid van juridische dwang (*legal restraint*) in hoofde van de titularis der faculteit, wat Hohfeld uitdrukte door te zeggen dat faculteit en plicht tegengesteld zijn.

Voorbeelden van een vrijheid zijn b.v. de grondwettelijke vrijheden, van lichaamsbeweging, van vereniging of van godsdienst; of nog de contractuele vrijheid. Ook de aan het eigendomsrecht inherente « rechten » van gebruik, genot en zelfs van vernietiging (*ius utendi, fruendi et abutendi*) zijn vrijheden in deze zin (27).

Een typische faculteit is het « recht » van zelfverdediging: hoewel het normaal verboden is iemand anders in zijn persoon of eigendom te krenken, zijn er bijzondere omstandigheden die dergelijke inbreuk rechtvaardigen. Een faculteit kan ook in het leven worden geroepen ingevolge een overeenkomst tussen partijen. Men denke b.v. aan de toelating die ik iemand geef om mijn huis te betreden of aan het vrijwillig meenemen van een lifter (28).

In al deze gevallen beschikt de houder van de vrijheid of van de faculteit over de mogelijkheid zich te gedragen in overeenstemming ermee (29). Hem treft bijgevolg geen plicht (*duty*) de gedragingen na te laten waartoe de faculteit of de vrijheid hem de mogelijkheid geeft; hij kan door niemand gedwongen worden zich aldus niet te gedragen: met andere woorden *niemand* heeft een aanspraak tegenover de houder van de faculteit of van de vrijheid om datgene na te laten waartoe de faculteit of de vrijheid de toelating geeft. Corbin drukt dit in vraagvorm aldus uit: A, de houder van de faculteit (of de vrijheid) kan zich de vraag stellen: « wat mag ik doen? », wetende dat de rechtsorde hem niet in de weg zal staan of hem niet zal penaliseren zo hij zijn faculteit uitoefent. B, tegenover wie de faculteit of de vrijheid geldt en die bijgevolg aansprakeloos is zal zich afvragen: wat mag A doen? (30).

8. Het onderscheid tussen aanspraak en faculteit

kan best geïllustreerd worden aan de hand van een voorbeeld. Liever dan, zoals Hohfeld, een eerder denkbeeldig geval te nemen (31), volgt hierna een voorbeeld uit het dagelijkse leven. Veronderstel A de eigenaar van een wagen. Eén van A's aanspraken (*claims*), vervat in het eigendomsrecht is het recht derden uit zijn auto te houden. Op deze derden rust de correlatieve plicht uit de auto te blijven. Op een bepaalde dag nodigt A, B die hij al liftend langs de baan aantreft, uit met hem mee te rijden. Door dit te doen verleent A aan B, die aanvaardt, de faculteit in zijn auto te stappen. Tegenover B verdwijnt bijgevolg A's aanspraak dat eenieder uit zijn auto blijve: in het vervolg is hij tegenover B in dit opzicht aansprakeloos. Inderdaad wat anders onrechtmatig is voor B wordt ingevolge de verleende faculteit, rechtmatig. Meer bewerkstelligt de uitnodiging tot instappen nochtans niet. Zo neemt A b.v. geen verplichting op zich: theoretisch kan het hem zelfs niet euvel genomen worden aan dergelijke snelheid voort te rijden dat B niet eens de gelegenheid heeft om in te stappen. Veronderstel nu integendeel dat A zich tegenover B verplicht hem naar een bepaalde plaats te voeren. In dat geval staan wij voor een volwaardige vervoerovereenkomst, waaruit voor B een aanspraak op vervoer voortspuit. Het verschil komt zeer duidelijk te voorschijn in geval van niet uitvoering van de aangegane overeenkomst b.v. ingevolge averij. In het eerste geval kan B (houder van faculteit) A geenszins *dwingen* hem naar het afgesproken eindpunt te brengen, terwijl B (houder van aanspraak) dit wel kan in het tweede geval.

Dit voorbeeld toont duidelijk aan, zo dit nog nodig was, dat het gemaakte onderscheid niet alleen een theoretisch maar ook een praktisch belang vertoont doordat het toelaat het probleem juist te stellen. Veel van de verwarring, die thans heerst inzake gevallen van vrijwillig vervoer, zou mits gebruik van juiste begrippen en aangepaste terminologie vermeden zijn (32).

9. Het bezwaar werd wel eens gemaakt dat elke vrijheid of elke faculteit zou kunnen herleid worden tot een aanspraak « niet door andere personen gestoord te worden in zijn activiteit ». Zo b.v. zou mijn vrijheid van meningsuitdrukking beantwoorden aan de correlatieve plicht die op de anderen rust mij niet te hinderen in het vrij uitdrukken van mijn mening. Hierop kan men antwoorden dat *meestal* een bepaalde vrijheid om zich zus of zo te gedragen zal vergezeld gaan van een aanspraak niet gehinderd te worden. Indien de rechtsorde mij een bepaalde sfeer laat, binnen dewelke ik mijn *de facto* vrijheid kan uitoefenen, dan zal zij ook gewoonlijk de nodige voorzorgen nemen om deze sfeer te beschermen tegen vreemde inmenging. Welnu in dergelijke gevallen zijn er in werkelijkheid twee rechten (in ruime zin): een vrijheid en een aanspraak. Het komt nochtans meermaals voor dat een vrijheid of een faculteit niet vergezeld gaat van dergelijk beschermende aanspraak. Zo b.v. wanneer een landeigenaar mij de toelating verleent op zijn grond te komen, heb ik de faculteit dit te doen maar ik heb geen aanspraak zodat de eigenaar mij steeds kan verhinderen van mijn faculteit gebruik te maken (33). Hetzelfde was waar in het hiervoor geciiteerde geval van vrijwillig vervoer.

10. Het is minder moeilijk een bepaling te geven van wat dient verstaan te worden onder *m a c h t* (*power*). Voor Hohfeld is macht het tegenovergestelde van *machteloosheid* (*disability*) en het correlatief (d.i. gezien in hoofde van de tegenpartij) van *g e b o n*-

denheid (*liability*). Hoewel hijzelf bewust geen bepaling voorstelde, is het duidelijk uit zijn betoog dat hij hieronder bedoelde wat Pound (en velen voor hem) hebben genoemd: « a legally recognized or conferred capacity of creating, divesting, or altering rights, powers and privileges and so of creating duties and liabilities » (34). Met andere woorden, het is de door de rechtsorde aan iemand toegekende of erkende hoedanigheid door zijn eigen daarop gerichte wil de juridische verhoudingen hetzij van hemzelf, hetzij van anderen te wijzigen (35).

Evenals een aanspraak en in tegenstelling met een faculteit impliceert een macht de eigenschap zich op te dringen, zich te doen gelden (*capacity of assertion*) (zie boven, 6) waaraan in hoofde van de tegenpartij (zo er een is) een toestand van onderworpenheid (*subjection*) beantwoordt (36). Na het artikel van Radin, waarover boven, moet het nochtans duidelijk zijn dat beide begrippen (aanspraak en macht) zich op een verschillend vlak bevinden (37).

Voorbeelden van machten zijn weer zeer talrijk. Vooreerst is er de bundel van machten die iemand ter beschikking staat om zijn eigen rechtstoestand te beïnvloeden (zie artikel 1123 B.W.). Deze groep van machten wordt meestal aangeduid door de algemene benaming *bekwaamheid* (*capacité, capacity*) (38). Bij wijze van uitzondering (vgl. art. 1119 B.W.) wordt iemand niettemin vaak de macht gegeven de rechtstoestand van iemand anders te beïnvloeden. In dergelijke gevallen zou men, althans volgens de Engelse schrijver Williams, bij voorkeur over *autoriteit* (*authority*) spreken (39). Zoals verder opgemerkt moet deze term nochtans verworpen worden (zie verder, nr 11). Pound onderscheidt deze soort van machten in twee categorieën: de eerste reeks zijn machten die in het leven werden geroepen door een, van partijen (die daartoe de bekwaamheid hebben) uitgaande rechtshandeling waaraan door de wet rechtskracht wordt gegeven; de tweede reeks omvat machten, rechtstreeks door de wet toegekend (40). De macht van een vertegenwoordiger om binnen de grenzen van zijn volmacht in hoofde van de vertegenwoordigde aanspraken of voorrechten, machten of immuniteiten te vestigen of omgekeerd om de vertegenwoordigde te verplichten of te verbinden, zou een door de rechtsorde erkende macht (eerste soort) zijn. Zo ook de macht van de pandhouder om, desgevallend mits vervulling van bepaalde formaliteiten, het in pandgegeven voorwerp te doen verkopen bij gebreke van betaling der schuldvordering op de vervaldag (art. 4 Handelspandwet van 5 mei 1872 (titel VI H.W.); - art. 2078 B.W.). Een ander dikwijls geciteerd voorbeeld is de macht van de bestemming om een uitstaand aanbod te aanvaarden en daardoor de rechtstoestand van de aanbieder te wijzigen (41).

Voorbeelden van rechtstreeks door de wet toegekende machten zijn: het vermogen tot aanvaarding of verwerping van een nalatenschap (artikels 774 en 784 B.W.); de macht onder bepaalde omstandigheden toegekend een rechtshandeling te doen vernietigen (artikels 1109 en volg. B.W.); de macht van een vertegenwoordiger, optredend buiten zijn volmacht, de vertegenwoordigde te verbinden of te verplichten in geval van schijnbare autoriteit; de macht van de dief of de vinder te beschikken over een roerend goed onder de voorwaarden in artikel 2280 B.W. vastgesteld, enz. (41bis).

In al deze gevallen is de persoon, wiens rechtstoestand de andere gemachtigd is te beïnvloeden (het vanzelfsprekend geval van zelf-beïnvloeding wordt hier buiten beschouwing gelaten) *gebonden* (*liable*)

de uitoefening van deze macht te dulden. Hij draagt derhalve het risico (*risk*) in zijnen hoofde aanspraken, faculteiten of machten, plichten of banden (*loco* gebondenheden) te zien ontstaan. De relevante vragen, die hier kunnen gesteld worden zijn, aldus Corbin, in hoofde van de machthebber: « welke nieuwe rechtsverhoudingen *kan* ik scheppen tussen B en mijzelf of derden? », in hoofde van de gebondene: « welke nieuwe rechtsverhoudingen *kan* A scheppen tussen mij en hemzelf of anderen? » (42).

11. De aandacht moet nog gevestigd worden op een onderscheid voor het eerst ingevoerd door Seavey in 1920 en nadien opgenomen in de Amerikaanse *Restatement of the Law of Agency*, waarvan hij eerst de voornaamste adviseur, nadien de verslaggever was. In een bijdrage, getiteld *the Rationale of Agency* (43) maakte Seavey het onderscheid tussen macht (*power*) en autoriteit (*authority*). Autoriteit is de macht, die rechtmatig werd uitgeoefend of in andere woorden de macht, die uitgeoefend kan worden zonder de grenzen van het voorrecht, waarover de machthebber insgelijks beschikt, te overschrijden. Inderdaad Hohfeld had reeds doen opmerken dat een bepaalde macht meestal gepaard gaat met een faculteit om datgene te doen waartoe men gemachtigd is (44). Dit is b.v. het geval van een vertegenwoordiger handelend binnen de perken van zijn volmacht: hij *kan* de vertegenwoordigde niet alleen verplichten of verbinden, hij *mag* ook aldus handelen. Anderzijds heeft de vertegenwoordiger optredend zonder volmacht maar met een schijnbare volmacht de macht de vertegenwoordigde te verbinden hoewel hij niet over de corresponderende faculteit beschikt, met andere woorden hij had op dat ogenblik de plicht tegenover de vertegenwoordigde de hem verleende macht niet uit te oefenen. Hoewel door Seavey ontworpen voor de vertegenwoordigingsverhouding is het duidelijk dat dit onderscheid een algemene draagwijdte heeft. Zo b.v. heeft de dief of de vinder de macht, zonder de faculteit, om goederen te vervreemden zo de koper ze gekocht heeft op een markt, een voor of van een handelaar in dergelijke goederen (art. 2280 B.W.). Zo ook heeft een beheerder de macht, niet de faculteit, de hem toevertrouwde goederen te beheren niet in het belang van de beheerde maar in zijn eigen belang (45).

12. Er blijven nog de correlatieve begrippen *immuniteit* (*immunity*) en *machteloosheid* (*disability*). Terwijl machteloosheid klaarblijkelijk het tegengestelde van macht is, is immuniteit het tegengestelde van gebondenheid. Iemand die immuun is, is niet gebonden de uitoefening van een macht (*power*) d.i. de beïnvloeding van zijn rechtstoestand door iemand anders te dulden. Die andere is dus *machteloos* (*disable*) tegenover hem.

Immuniteit kan bijgevolg bepaald worden als een afwezigheid van gebondenheid zijn rechtstoestand te zien wijzigen (46). Machteloosheid is daarentegen afwezigheid van de macht iemands rechtstoestand te wijzigen (47). Beide begrippen hebben een eerder negatieve inhoud en zijn om die reden minder nuttig.

De meest populaire immuniteiten zijn belastingsvrijstellingen. Niettemin komen ook vrijstellingen van private machtsuitoefening voor. Zo b.v. is een erfgenaam, die de nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving heeft aanvaard (artikels 793 en volg. B.W.), immuun tegenover alle machten die de schuldeisers van de nalatenschap ter beschikking staan om hun rechten « *ultra vires successionis* » door te zetten. De in gemeenschap gehuwde vrouw, die bij de ontbin-

ding van de gemeenschap, het *beneficium emolumentum* heeft ingeroepen (art. 1483 B.W.) bevindt zich in een soortgelijke toestand. Een ander voorbeeld biedt het *beneficium discussionis* (art. 2021 B.W.): zolang de hoofdschuldenaar niet werd uitgewonnen, gaat de borg vrij uit. Er weze opgemerkt dat in deze drie gevallen het inroepen zelf van het *beneficium* de uitoefening is van een *macht* (om een *immunitéit* in het leven te roepen) respectievelijk toebehorend aan de erfgenaam, de gehuwde vrouw of de borg.

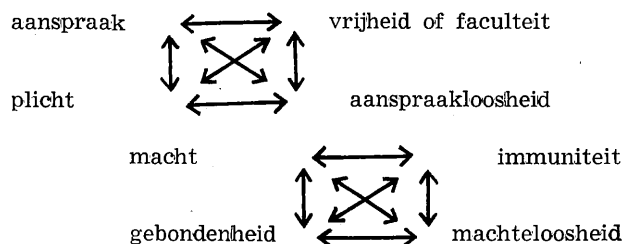
Uit het voorgaande is het nu wel klaar geworden dat telkens iemand over een *immunitéit* beschikt, de tegenpartij *machteloos* is in de rechtstoestand van de andere in te grijpen: de schuldeisers van de nalatenschap of van de gemeenschap kunnen hun rechten niet doen gelden *ultra vires*; de schuldeiser kan de borg niet aanspreken, zolang de hoofdschuldenaar niet werd uitgewonnen.

Tenslotte volge nogmaals Corbins omschrijving. Iemand, die over een vrijstelling beschikt zal zich de vraag stellen: « Welke van mijn juridische verhoudingen heeft geen wijziging door A te duchten? » A dient zich daarentegen deze vraag te stellen: « Welke bestaande rechtsverhouding van B kan ik niet wijzigen? » (48).

B. Groepering dezer begrippen.

13. De aandacht werd er reeds op getrokken dat de meeste kritiek, die Hohfeld trof, betrekking had op de groeperingswijze zijner concepten. Reeds in 1920 gispte Kocourek, een ander Amerikaans hoogleraar, Hohfelds overdreven belangstelling voor het groeperen der genoemde concepten in schema's van tegengestelden en correlatieven (49). Het is sindsdien duidelijk geworden dat niet teveel belang moet worden gehecht aan schema's zelf, die er alleen toe strekken de betekenis van elk afzonderlijk begrip te verduidelijken door de onderlinge samenhang of tegenstelling. Uit deze groeperingswijze mogen geenszins conclusies worden getrokken omtrent de inhoud der begrippen. Radin wees er trouwens terecht op dat men aan Hohfelds schema's een andere, en ongetwijfeld meerdere dimensies kan toevoegen (zie boven nr 4).

Het is dan onder dit voorbehoud dat hierna, uitsluitend tot verduidelijking van de inhoud der begrippen, het schema volgt dat door de Engelse schrijver Williams wordt voorgesteld (50).

De verticale pijlen verbinden de correlatieven en mogen in beide richtingen gelezen worden als: « X (b.v. aanspraak of gebondenheid) betekent de aanwezigheid van Y (in de gegeven voorbeelden: plicht respectievelijk *macht*) bij een *ander* persoon ».

De diagonale pijlen verbinden contradictorische verhoudingen en mogen in beide richtingen gelezen worden als: « X (b.v. aanspraakloosheid of gebondenheid) betekent de afwezigheid van Y (in *casu*: aanspraak respectievelijk *immunitéit*) in *zich-zelf* ».

De horizontale lijnen tenslotte verbinden de contra-

dictorische verhoudingen der correlatieven en mogen in beide richtingen aldus gelezen worden: « X (b.v. vrijheid of *macht*) betekent de afwezigheid van Y (in *casu*: aanspraak, respectievelijk *immunitéit*) in een ander ».

C. Verstrengeling van deze begrippen in de praktijk.

14. Reeds meermaals deed zich de gelegenheid voor erop te wijzen dat vaak om niet te zeggen bijna altijd in een en dezelfde rechtsband meerdere van deze rechtsvoordelen of/ten lasten tegelijk aanwezig zijn. Zo werd reeds aangestipt dat een *vrijheid* dikwijls gepaard gaat met een *aanspraak* niet gehinderd te worden in zijn *vrijheid* (zie boven nr 11). Welnu de analyse van bijna elke rechtsverhouding zal doen blijken dat een dergelijke verstrengeling zich ongeveer steeds voordoet. Dit is nochtans vooral zo wanneer men te doen heeft met een welbepaald door het Recht erkend belangencomplex, dat door een bundel van rechtsvoordelen wordt beschermd.

15. Men denke b.v. aan het eigendomsrecht, dat iemand doet gelden op een land. In de eerste plaats beschikt de eigenaar over een *aanspraak* dat derden van zijn land zullen blijven, geen schade zullen aanrichten, geen gebouwen zullen oprichten op zijn grond, enz. Principeel geldt dit recht tegenover alle derden. Nochtans kunnen derden over de (door de rechtsorde erkende) *macht* beschikken hieraan afbreuk te doen. Zo b.v. kan de onderzoeksrechter huiszoekingen gelasten en bijgevolg een *facultéit* verlenen aan de daartoe afgevaardigde ambtenaren iemands eigendom te betreden. Dergelijke *facultéit* wordt trouwens vaak rechtstreeks door de wet verleend. Zo ook hebben derden te goeder trouw de *macht* (niet de *facultéit* en bijgevolg geen autoriteit) gebouwen op te richten op iemand anders grond (art. 555 B.W.). In al die gevallen is de eigenaar gebonden deze *machtuitoefening* te dulden. De eigenaar van een land beschikt vervolgens binnen de perken van de wet over de aan het eigendomsrecht inherente *vrijheden* van gebruik, tot vernietiging toe, en van genot (art. 544 B.W.). Derden kunnen hem niet verplichten deze *vrijheden* niet uit te oefenen en zijn derhalve *aanspraakloos* (zie boven nr 6), tenzij de eigenaar zich tegenover een van hen zou verplicht hebben een bepaald gebruik b.v. het oprichten en openen van een handelshuis na te laten, in welk geval deze derde over een *aanspraak* beschikt.

Een ander essentieel bestanddeel van het eigendomsrecht is het *ius disponendi* m.a.w. de *macht*, die de eigenaar toekomt, om zijn recht over te dragen of te begrenzen door het toestaan aan derden van beperkte zakelijke rechten op dezelfde zaak (vruchtgebruik, erfdienstbaarheden enz.). Door deze *macht* uit te oefenen wijzigt de eigenaar zijn eigen rechtstoestand en maakt de wijziging van de rechtstoestand van de verkrijger mogelijk. De eigenaar heeft niet alleen de *macht* *aanspreken* over te dragen; ook kan hij *faculteiten* vestigen in hoofde van een derde die aanvaardt, b.v. door hem op bezoek uit te nodigen. In dat geval heeft de eigenaar geen *aanspraak* meer tegenover die derde om van zijn grond te blijven: hij is derhalve *aanspraakloos*. Ook *machten* om rechtstreeks de rechtstoestand van een ander te wijzigen kunnen de eigenaar, krachtens zijn eigendomsrecht, toebehoren. Zo b.v. de *macht* (inclusief de *facultéit*) aan een derde te goeder trouw, die op zijn grond bouwde, de kostprijs van het gebouw dan wel de meerwaarde van de grond op te dringen (art. 555 B.W.). Merk wel:

de eigenaar heeft hier tevens de plicht één van beide sommen te betalen.

Tenslotte kan de eigenaar ook bepaalde immuniteiten inroepen. Zo b.v. in geval van roerend beslag door een schuldeiser gaan goederen die door de wet onroerend door bestemming worden verklaard, vrij uit (art. 592 Rv.). Andere immuniteiten zijn belastingsvrijstellingen. Het spreekt vanzelf dat de eigenaar principieel immuun is tegen beschikkingen door derden over zijn goed. Hijzelf is daarentegen ook machteloos om te beschikken over een recht van vruchtgebruik dat hij reeds vroeger overdroeg onder voor-behoud nochtans van de bepalingen inzake overschrijving van overdrachten van zakelijke rechten bij de hypotheekbewaarder.

Natuurlijk is deze schets verre van volledig en kunnen nog een massa andere rechtsvoordelen of lasten in het eigendomsbegrip worden teruggevonden. Deze geïmproviseerde opsomming moge nochtans volstaan (51).

16. Een ander complex begrip is b.v. nog het recht van de aandeelhouder, dat meestal een recht *sui generis* wordt genoemd. Ook hier laat de leer der *Juristic conceptions* toe een nauwkeuriger omschrijving te geven van dit samengesteld begrip. Inderdaad naast de aanspraken aan de aandeelhouder toebehorend tot uitbetaling van dividenden of tot verdeling en uitbetaling van het maatschappelijk vermogen bij ontbinding der vennootschap, beschikt hij insgelijks over de macht, door middel van de uitoefening van zijn stemrecht, het rechtsleven van de vennootschap te beïnvloeden. Om deze deelname aan de innerlijke wording van de maatschappij mogelijk te maken dienen hem ook bepaalde faculteiten te worden toegekend zo b.v. in ieder geval de faculteit om ter gelegenheid der algemene vergadering van aandeelhouders de sociale zetel der vennootschap te betreden of de faculteit inzage te nemen van de balans, de rekening van winst en verlies of van andere documenten (art. 78 Venn. W.). Een andere macht is b.v. na het «recht», dat soms in de statuten wordt voorzien, nominatieve aandelen in toonderaandelen te doen omzetten.

Deze voorbeelden mogen hier volstaan.

III. Beshuit.

Men dient er zich wel voor te hoeden aan de hierboven uiteengezette analyse een overdreven belang te hechten. Het is geenszins de bedoeling van de voorstanders ervan, de ganse rechtsrealiteit binnen de kaders van een strak schema te wringen. Daarvoor waren of zijn de uitbouwers van deze leer te pragmatisch ingesteld. Het is wel hun bedoeling, door middel van voldoende genuanceerde begrippen en daaraan beantwoordende termen het de rechtsbeoefenaar mogelijk te maken bepaalde rechtsverhoudingen zo accuraat mogelijk te omschrijven. Alleen dan zal het mogelijk zijn fundamentele gelijkenissen of tegenstellingen te ontdekken en de ermee samenhangende rechtsvragen juist te stellen. De oplossing van deze vragen dient men nochtans elders te zoeken.

Het wordt ook niet beweerd dat men met behulp van deze begrippen *alle* rechtsverhoudingen kan analyseren; wel is het waar dat *vele* verhoudingen erdoor klaarder kunnen worden omschreven. Dit laatste is nochtans reeds genoeg om de nuttigheid van de leer te erkennen. Het weze trouwens herhaald dat zij in de Anglo-Amerikaanse landen haar plaats heeft ingenomen tussen de fundamentele onderscheiden, waarop

de ganse rechtswetenschap berust. Het is er, zoals Pound het uitdrukt «perhaps the most notable achievement of analytical jurisprudence in the past fifty years» (52).

Mr. Walter VAN GERVEN,
Monitor aan de Katholieke Universiteit
te Leuven.

(1) Gruchots Beiträgen zur Erläuterung des Deutschen Rechts, 1927, pp. 492-505. In Duitsland verscheen ook een bijdrage in het Festschrift für Martin Wolff, Tübingen, 1952, blz. 103-122 van de hand van Prof. Lawson getiteld: «Rights and other relations in rem». Deze bijdrage handelt nochtans over een ander deel van Hohfelds theorie, waarover wij het thans niet hebben. Zie verder noot 10.

(2) Zie vooral Seckel E., Die Gestaltungsrechte des Bürgerlichen Rechts, 1903, nieuwe uitgave, 1954. — Voor Nederland, zie Suyling, Inleiding tot het Burgerlijk Recht, I, 1948, n° 58 en volg.

(3) Over het leven en de background van Austin, (1790-1859), zie o.a. Stone Julius, *The Province and Function of Law*, Harvard, 2^e ed., 1950, blz. 55 en volg. met verdere referenties. Een nieuwe uitgave van Austins werk met inleiding en bibliografische nota van Professor H. L. A. Hart, van Oxford, werd bezorgd door *The Noonday Press*, New York, 1954.

(4) Austins Lectures on Jurisprudence, 5^e ed. door Campbell R., Londen, 1885, blz. 196.

(5) Zie bv. Austin, *op. cit.*, blz. 274 (vrijheid als afwezigheid van legal restraint) en 284-285.

(6) Salmond, *Jurisprudence*, 1^e ed. 1902, §§ 70-74.

(7) Gepubliceerd in (1903) 23 *Yale Law Journal* 16-59 overgedrukt samen met andere bijdragen van Hohfeld in *Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning and Other Legal Essays*, met inleiding van W. W. Cook, 1923. Deze verzameling was postuum. Hohfeld stierf vroegtijdig in 1917 vooraleer hij zijn stelsel verder kon uitwerken.

(8) Hierboven gebruikten we de term *juristic conceptions*. Ook wordt wel eens de term *jural relations* gebruikt. Over deze termen zie Pound, Roscoe 4 *Jurisprudence*, § 117, 1, St. Paul, Minnesota, 1959.

(9) 23 *Yale Journal*, 58-59.

(10) Voor een korte maar zeer begrijpelijke uiteenzetting van Hohfelds schema's zie Stone Julius, *op. cit.*, blz. 115-124.

In een tweede bijdrage in (1916) 26 *Yale Law Journal* 710-770 heeft Hohfeld het over een ander onderscheid namelijk dit tussen rechten *in rem* en rechten *in personam* of zoals hij ze noemt *multital* and *pantical* rights.

(11) Voor een volledig overzicht der tot nog toe omtrent deze vraagstukken gepubliceerde literatuur, zie Pound R., *op. cit.*, § 118, in fine, nota 101.

(12) Zo werd de term *inability* voorgesteld in vervanging van het woord «*disability*» dat reeds een bepaalde juridische betekenis heeft (*disabilities of a married woman, of infants* bv.): Randall, *Hohfeld on Jurisprudence*, (1925) 41 *Law Quarterly Review*, 86-94; anderzijds werd de term *right* voorgesteld als generieke term, (voor wat Salmond noemde *right in the wide term*) terwijl de term «*right*» in Hohfelds schema zou vervangen worden door *claim*, een wisselterm trouwens door Hohfeld zelf aangegeven (Kocourek, *Jural Relations*, 1927, blz. 7, 14; een andere suggestie was Hohfelds termen *right* en *privilege* te vervangen door «*demand-right*» en «*privilege-right*» (aanspraak tegenover faculteit): Radin, *A restatement of Hohfeld*, (1938) 51 *Harvard Law Review*, 1141-1164; tenslotte zou *risk* een betere term zijn voor *liability*: Pound R., *op. cit.*, § 118.

(13) Zo werd voorgehouden dat aan elk der actieve concepten niet noodzakelijkerwijze slechts één massief correlatief beantwoordt, zoals Hohfeld beweerde; dat de correlatieven *no-right* en *disability* slechts daar zijn om het schema te vervolledigen en aantrekkelijker te maken; dat de zogenaamde «*opposites*» geen eigenlijke tegengestelden zijn maar eerder contrasten en dat de zogenaamde «*correlatives*» veeleer de twee aspecten (actief en negatief) zijn van eenzelfde zaak en bijgevolg identiek zoals «*A is links van B*» identiek is met «*B is rechts van A*». Zie over dit alles Stone, J., *op. cit.*, blz. 131-134 en de in de vorige noot geciteerde boeken en bijdragen.

(14) Wel integendeel, de terminologie wordt algemeen aangewend in de verschillende standaardwerken en wordt ook in de *Restatement* gevolgd. Zie bv. Bogaert, G., *Handbook of the Law of Trusts*, St. Paul, Minn., 1952, die spreekt van *powers, rights and duties* van de *trustee*, in de zin die Hohfeld eraan gaf; *Anson on Contracts*, 5^e Amerikaanse editie door Corbin, A., New-York, 1930, blz. 24, n. 1 (bepaling en soorten van aanbod); *Restatement of the law second, Agency 2d*, St. Paul, 1958, § 6: «*a power is an ability on the part of a person to produce a change in a given legal relation by doing or not doing a given act*» en § 7 «*authority is the power of the agent to effect the legal relations of the principal by acts done in accordance with the principal's manifestations of consent to him*»; § 8: «*Apparent authority is the power to affect the legal relations of another person by transactions with third persons*».

professed by as agent for the other, arising from and in accordance with the other's manifestations to such third persons; *Restatement of the Law of Property*, St. Paul, 1936, §§ 1-4 (zie verder noten 21, 29, 34 en 46).

(15) Radin, M., *A restatement of Hohfeld* (1938), 51 *Harvard Law Review* 1141-1164. Zie ook Radin, M., *L'analisi dei rapporti giuridici secondo il metodo di Hohfeld, Rivista internazionale di filosofia del diritto*, 1927, blz. 117. Zie ook (nog meer genuanceerd), Llewellyn, K.N., *The bramble bush*, 2^e uitg., 1951, blz. 84-89.

(16) Radin stelde trouwens volgende groepering voor:

demand-right	privilege	power	immunity
duty	no demand right	liability	disability

Vermits een aanspraak in hoofde van A en bijgevolg een plicht in hoofde van B het tegenovergestelde is van een faculteit in hoofde van B waaraan een afwezigheid van aanspraak in hoofde A beantwoordt, kunnen deze vier elementen samen gegroepeerd worden. Dit is nochtans niet waar voor de andere vier elementen, die onderling in dezelfde verhouding staan als de eerste vier, maar die volledig vreemd zijn aan de eerste vier doordat ze zich op een ander vlak situeren.

(17) Pound, R., *op. cit.*, blz. 39-187.

(18) De uiteenzetting van Pound is des te overtuigender doordat hij op het ogenblik dat Hohfeld zijn theorie neerschreef, en ook nadien, steeds in correspondentie is van met deze laatste. Van hem weten we ook dat Hohfeld eraan dacht, op de vooravond van zijn dood, zijn ganse theorie te herdenken en te herschrijven: Pound, *op. cit.*, blz. 78, nota 91 en blz. 83, nota 100.

(19) *Salmond on Jurisprudence*, 11^e ed. door Glanville Williams, London 1957, blz. 259-279.

(20) Het is geenszins de bedoeling de gebruikte nederlandse termen als de enig mogelijke weergave van de Engelse voor te stellen. Wij trachten zoveel mogelijk de woorden aan de zin van het begrip te doen beantwoorden, zonder de taal teveel geweld aan te doen en zonder woorden te gebruiken die reeds een bepaalde juridische betekenis in ons rechtssysteem hebben.

(21) Vgl. nochtans *Restatement of the Law of Property*, dl I, 1936, § 1: «A right, as the word is used in this Restatement, is a legally enforceable claim of one person against another, that the other shall do a given act or shall not do a given act».

(22) Pound, *op. cit.*, blz. 70.

(23) Corbin, A., *Legal Analysis and Terminology*, (1919) 29 *Yale Law Journal*, 167.

(24) Stone, J., *op. cit.*, blz. 121.

(25) Hohfeld, *Fundamental legal conceptions...*, (1919), 26 *Yale Law Journal*, 746.

(26) Pound, R., *op. cit.*, blz. 110, 114 en 118.

(27) Pound, R., *op. cit.*, blz. 115.

(28) Een ander voorbeeld van faculteit zijn de zogenaamde «actes de pure tolérance». Zie o.m. Cass. fr., Req., 1 dec. 1936, D.P.; 1937, I, 47, verslag raadsheer Castets, waar een toelating tot bouwen werd gegeven tegen precarie titel in afwijking van een bestaande erfdienstbaarheid «non aedificandi».

(29) Zie *Restatement of the Law of Property*, dl I, 1936, § 2: «A privilege as the word is used in this Restatement is a legal freedom on the part of one person as against another to do a given act or a legal freedom not to do a given act».

(30) Cordin, *loc. cit.* 167-168.

(31) Hohfeld paste een voorbeeld aan, gegeven door Professor Gray in zijn boek *Nature and sources of Law*, 1909, § 48. Het voorbeeld had betrekking op het medeëigendomsrecht, dat A, B, C en D hadden op een garnaalsalade. De faculteit door de medeëigenaars aan X toegestaan was in volgende bewoordingen gegeven: «Eat the salad if you can, but we do not agree not to interfere with you».

(32) Het gemaakte onderscheid laat ons toe de belangrijke vraag of er een contract is ingeval van vrijwillig en kosteloos vervoer, juist te stellen. Het antwoord volgt dan vanzelf. Tot nog was de door de schrijvers en de rechtbanken gestelde vraag de volgende: is er in hoofde van de vervoerder een verplichting tot vervoer? Deze vraag werd meestal negatief beantwoord en terecht: in geval van averij is de vervoerder geenszins verplicht de lifter naar het afgesproken eindpunt te brengen; anderzijds staat het de vervoerder steeds vrij zich te bezinnen en de vervoerde te vragen zijn wagen te verlaten hoewel dit zijn delicate verantwoordelijkheid zou kunnen meebrengen. Uit de afwezigheid van verplichting werd dan vrij algemeen besloten tot het ontbreken van een contractuele verhouding. Zie Mazeaud-Tunc, *Responsabilité civile*, 5e ed., dl I, n° 113 en de daar aangehaalde rechtspraak en rechtsleer. Deze oplossing is hoogst onbevredigend. Enerzijds is het duidelijk dat tussen de autobestuurder en de lifter een wilsovereenstemming aanwezig was. Anderzijds is het ontstaan van een verplichting geenszins een voorwaarde voor het sluiten van een geldige overeenkomst (art. 1108 BW). Wel is naast een geoorloofde oorzaak en de bekwaamheid van de par-

tijen, die wij hier eenvoudigheidshalve bij hypothese veronderstellen, een bepaald voorwerp vereist: dit voorwerp is hier de totstandkoming van een welbepaalde faculteit. De aard van dit voorwerp impliceert de afwezigheid van een aanspraakplicht verhouding (en dus ook van contractuele aansprakelijkheid in geval van niet-uitvoering van het belofte vervoer). Dit laat ons nochtans niet toe te besluiten tot de afwezigheid van een overeenkomst. Dergelijke conclusie is volstrekt strijdig met de beginselen neergelegd in artikel 1108 BW.

(33) Dit argument werd bijna woordelijk overgenomen uit *Salmond on Jurisprudence*, herzien door Glanville Williams, London, 1957, blz. 271-272.

(34) Pound, R., *op. cit.*, blz. 93 en ook blz. 165. Zie ook blz. 165. Zie ook *Restatement of the Law of Property*, dl I, 1936, § 3: «a power, as the word is used in this Restatement is an ability on the part of a person to produce a change in a given legal relation by doing or not doing a given act».

(35) Glanville Williams, *op. cit.*, blz. 274.

(36) Om deze eigenschap tot uiting te brengen verkiezen wij de term *gebondenheid* boven het trouwens dubbelzinnige woord *aansprakelijkheid* als vertaling van *liability*. Bovendien verwijzen beide woorden (*gebondenheid*, *liability*) in het normaal spraakgebruik naar eenzelfde verhouding (band-lien).

(37) Radin, M., *A Restatement of the Hohfeld*, (1938) 51 *Harvard Law Review*; 1141 en volg.

(38) Glanville Williams, *op. cit.*, blz. 275.

(39) *ibid.*

(40) Pound, R., *op. cit.*, blz. 96 en volg.

(41) Vgl. Williston, S., *A treatise on the Law of Contracts*; herzien ed., New-York, 1936, dl I, § 25: «...giving the offeree a power, by complying with the request to turn the promise in the offer into a contract or sale». — Dit blijkt nochtans alleen juist zo men een close-up maakt van de toestand waarin beide partijen zich bevinden na het uitvaardigen van het aanbod en voor de aanvaarding ervan. Inderdaad zo men aanbod en aanvaarding als twee facetten ziet van een geheel namelijk de voorgenomen rechtshandeling, dan bemerkt men duidelijk dat de wijziging in de rechtstoestand van elke partij, uitsluitend te wijten is aan haar eigen wil, zodat het stellen van de rechtshandeling voor zover de aanbieder betreft en de daaruit voortvloeiende wijziging van zijn rechtstoestand uitsluitend teruggaat op de wil van de aanbieder zelf en niet op de wil van de aanvaardende tegenpartij. M.a.w. men staat hier voor de samenwerkende machten van beide partijen om hun eigen rechtstoestand te wijzigen en niet voor een macht van de bestemming om op de rechtstoestand van de aanbieder in te werken. Zie Anson's *Principles of the English Law of contract*, 21^e (Engelse) ed. door A.G. Guest, Oxford, 1959, blz. 23 en volg. waar een aanbod niet gedefinieerd wordt in termen van «power».

(41bis) Weliswaar werden de laatste twee geciteerde rechtsinstituten ingegeven door het verlangen derden te goeder trouw te beschermen. Dit sluit nochtans niet uit dat het resultaat ervan is het — zij het schoorvoetend — erkennen van een macht aan de schijnverteenwoordiger respectievelijk dief of vinder. Ten aanzien van de zogenaamde macht van de vertegenwoordiger — ook van diegene, die binnen de perken van zijn volmacht optreedt — maken wij het strengste voorbehoud. Wij hopen later de gelegenheid te hebben om aan te tonen dat het in werkelijkheid om iets gans anders gaat.

(42) Cordin, A., *loc. cit.*, 168-169.

(43) (1919) 29, *Yale Law Journal*, 859-895, namelijk op blz. 860; zie ook van dezelfde auteur, *Studies in Agency*, 1949, blz. 67-70. Zie de boven, onder nota (14) geciteerde paragrafen van de *Restatement of the Law second* ('58).

(44) (1913) 23, *Yale Law Journal*, 52. Vergelijk ook wat boven onder nr 5 in fine, gezegd werd over het gepaard gaan van een vrijheid of faculteit met aanspraak.

(45) Pound, R., *op. cit.*, blz. 103 en volg. blz. 111 en volg. Over de vertegenwoordigingsmacht, zie de boven sub. 41-bis gemaakte opmerking.

(46) *Restatement of the Law of Property*, dl I, 1936, § 4: «An immunity, as the word is used in this Restatement, is a freedom on the part of one person against having a given legal relation altered by a given act or omission to act on the part of another person».

(47) Stone, J., *op. cit.*, blz. 123 en 124; Glanville Williams, *op. cit.*, blz. 276-277. Zie voor een meer genuanceerde bespreking van het begrip *immunity*, Pound, R., *op. cit.*, blz. 126-161.

(48) Corbin, A., *loc. cit.*, blz. 170.

(49) Kocourek, *The Hohfeld System of Fundamental Legal Concepts*, (1920) 16 *III. Law Review* 24 en andere bijdragen; zie id., *Jural Relations*, 1927, hoofdstuk 13.

(50) Glanville Williams, *op. cit.*, blz. 278.

(51) Zie over dit alles, Hohfeld, *Fundamental Legal Conceptions*, (1916) 26, *Yale Law Review*, 746-747; Pound, R., *op. cit.*, 99-? 115.

(52) Pound, R., *op. cit.*, 75.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

Enkele aspecten van de verzoeningsprocedures inzake kollektieve arbeidsgeschillen in België

In het Rechtskundig Weekblad van 30 april 1961, n° 34, verscheen een uiterst interessante studie, van de hand van de heer B. Dubois, Dr. Jur. Univ. Gent, Navorsingsstagiair van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, met als titel « De regeling van de kollektieve arbeidsgeschillen in België ». Het weze toegelaten hieromtrent een paar overwegingen te maken.

Indien de resultaten van de verschillende verzoeningsprocedures in België van een zeker sukses getuigen, mag niet uit het oog verloren worden dat, in praktisch alle gevallen, deze resultaten berusten op een « dading » of een « inwilliging », wat betekent dat aan het geschil een einde werd gesteld door wederzijdse toegevingen, of door eenvoudige inwilliging van de revendicaties.

Inderdaad, in de verschillende stadia van de verzoeningsprocedure, gebeurt nooit iets anders dan het op verschillende trappen tegenover mekaar stellen van twee tegenstrijdige belangen, in tegenwoordigheid van een bemiddelaar die niets anders kan doen dan suggesties maken, ook al is hij radikaal overtuigd van het recht en de billijkheid van de houding van een der partijen.

Onnodig te verduidelijken dat deze weinig roemrijke toestand, die te wijten is aan de onbevoegdheid van onze rechtbanken om kollektieve arbeidsgeschillen te beslechten en aan het weren van de arbitrage door de partijen, onvermijdelijk de economisch sterkere partij bevoordeelt.

In de kollektieve geschillen op hoger plan (vb. in een bedrijfstak) is aan deze toestand minder gemakkelijk te verhelpen vermits het beslechten van een dergelijk geschil noodzakelijk vanwege de beslechter een zekere inmenging in de gevoerde economische en sociale politiek veronderstelt, hetgeen voor een rechtbank wellicht nog moeilijker zou uitkomen dan voor een scheidsrechter.

Voor wat echter de kollektieve geschillen op het plan van de onderneming betreft, is de huidige regeling hoogst betreurenswaardig, te meer daar in deze sektor geschillen vaak slechts kollektief zijn wegens het kollektief belang dat — terecht of ten onrechte — toegekend wordt aan een individueel konflikt (1). Zo zijn er in de laatste vijf jaar gevallen gekend waar tegen een onderneming met staking gedreigd werd indien zekere tegen een bepaalde arbeider wegens grove tekortkomingen die de veiligheid in het gedrang brachten, getroffen sankties niet gewijzigd of ingetrokken werden.

De « verzoening » bracht, tot grote verontwaardiging van alle weldenkende personeelsleden, een praktisch volledige inwilliging van de eisen mede, ten koste van het gezag en de waarborgen voor veilige werkvoorwaarden, daar de onderneming, die zich financieel geen staking kon veroorloven, tegenover de uitgeoefende drukking over geen andere mogelijkheid beschikte om het konflikt te zien oplossen.

Maar zelfs ook voor de echt « kollektieve » geschillen op het plan van de onderneming, ware een oplossing door « beslechting » mogelijk en te verkiezen boven een transaktie. In deze gevallen is het voor iemand die een uitspraak moet doen, niet moeilijk zich een duidelijk beeld te vormen van de gegrondheid van de eisen door vergelijking met de andere gelijkaardige

ondernemingen, van de evolutie en perspectieven van de onderneming, enz. en in alle billijkheid een rechtvaardig oordeel te vellen. En het geval is niet denkbeeldig waarin onlangs aan een gloednieuw bedrijf, door de Staat erkend als zijnde van nationaal belang, en met lonen die voor de bedrijfstak ver boven het gemiddelde uitblonden, door de syndikaten twee achtereenvolgende loonsverhogingen werden opgedrongen, niettegenstaande de laatste balansen, ten gevolge van een door de verschillende achtereenvolgende regeringen gevoerde absurde economische politiek, sloten met honderd miljoen frank verlies. Tweemaal stelde het proces-verbaal van karantie een gebrek aan overeenkomst vast en stond de Firma voor de keus, ofwel een dwaze staking in te gaan die de financiële afgrond nog zou vergroten, ofwel de eisen in te willigen (2).

De beste oplossing die voor beide partijen ernstige waarborgen van onpartijdigheid biedt, zou naar onze mening te vinden zijn in het toekennen aan onze werkrechtersraden, naar het voorbeeld van wat in Duitsland het geval is met de arbeidsgerechten, van de bevoegdheid om kollektieve geschillen te beslechten, of althans diegene die zich voordoen op het plan van de onderneming (3).

De mogelijkheid van arbitrage veronderstelt immers altijd een akkoord van de partijen, indien niet over het al dan niet in arbitrage gaan, dan toch over het aanvaarden van de scheidsrechterlijke uitspraak (4).

En zoals de heer Dubois terecht opmerkt, staan de vakverenigingen eerder wantrouwig tegenover breed uitgewerkte verzoeningsformules waardoor ze zich als te veel gebonden voelen (5).

Een onontbeerlijke maatregel zou dus, zoals gezegd, naar onze mening liggen in het kunnen voorleggen van zekere kollektieve geschillen aan de rechtbanken die zoals in privé zaken een partij in het gelijk zouden stellen en een andere in het ongelijk. Dit stelt ongetwijfeld zeer scherp de kwestie van het statuut van de syndikaten. Want indien een syndikaat in alle gevallen moet kunnen partij zijn in een geschil, moet het bestaan en eventueel kunnen veroordeeld worden (6).

Het ligt voor de hand dat de verschillende organisaties liever geen beroep doen op de door de wetgever tot hun beschikking gestelde middelen om de rechtspersoonlijkheid te verwerven en dit niet zozeer met het oog op het ontkomen aan zekere publiciteitsmaatregelen. In de huidige stand van zaken treden deze feitelijke verenigingen op en nemen ze, dank zij een erkenning de facto door de wetgever, deel aan een zeer belangrijke sector van het sociaal en economisch bestuur van het land zonder ook maar de minste juridische verantwoordelijkheid te kunnen oplopen.

Zou het voorschrijven van plichtplegingen, verbonden aan het bekomen van rechtspersoonlijkheid, ons werkelijk brengen tot korporatisme of staatskapitalisme? (7). De wettelijke formaliteiten zouden toch tot een minimum kunnen beperkt worden, zoals bij voorbeeld het blijk geven van het inzicht kollektief op te treden met het oog op het behartigen van zekere beroepsbelangen.

Een dergelijke koerswijziging zou natuurlijk een aanpassing van artikelen 19 en 20 van de grondwet impliceren, maar betekent dit daarom een inkrimping van deze constitutionele vrijheden? Niet meer dan de reglementering van het stakingsrecht door de

Staat ⁽⁸⁾ ten aanzien van de stakingsvrijheid. Want ook hier moet men uitgaan van de gedachte dat de uitoefening van elk recht, van elke vrijheid redelijke grenzen moet kennen ⁽⁹⁾. En welke vrijheid geniet een werkgever nog die handelt met een organisatie die slechts bestaat als zij uit dit bestaan voordelen kan trekken en verkiest niet te bestaan als het er op aan komt haar verantwoordelijkheden op te nemen, of zelfs haar verbintenissen na te leven?

Beweren dat het opleggen van een wettelijk statuut met rechtspersoonlijkheid aan de syndikaten, niet meer beantwoordt aan de hedendaagse optiek, omdat de wetgever de syndikaten zoals ze nu bestaan, ingeschakeld heeft in het economisch en sociaal bestuur van het land en ze in de «welvaartstaat» een economische en sociale rol toebedeelt die de politieke partijen op politiek gebied waarnemen ⁽⁸⁾, is naar onze opvatting (afgezien van het gebrek aan logika van deze stelling — het is juist omdat iemand een rol toebedeeld krijgt dat hij er moet verantwoordelijk voor zijn —) een goedkeuring van de laksheid van de wetgever, laksheid die evenmin in overeenstemming te brengen is met de grondwet die immers naast de drie grondwettelijke machten, noch die van de syndikaten noch die van de politieke partijen voorziet.

Maar het ziet er naar uit dat we hier uitkomen op een vicieuze cirkel gezien het belang van de politiek en de syndikaten in de samenstellingsprocedure en de werking van het Parlement ⁽¹⁰⁾.

De studie van de verzoeningsmethodes in België in het licht van de praktijk, leidt bijgevolg tot de conclusie dat de wetgever diepgaande hervormingen zou moeten doorvoeren wil men vermijden dat de feite-

lijke macht van de syndikaten leidt tot de ontredde- ring van onze democratische apparatuur.

Rob. CAPPELLE,
Dr. Jur. univ. Gent.

(1) Zie voetnota (7) van het in eerste alinea vermelde artikel.

(2) Wij willen het hier niet hebben over de politieke stakingen, die per definitie niet zouden mogen bestaan in een democratisch land, en die, indien ze zich toch voordoen, ofwel gedoemd zijn dood te bloeden in geval de openbare macht, die naam waardig, krachtig genoeg optreedt en de vrijheid van arbeid waarborgt, ofwel leiden tot het omverwerpen van het democratisch regime. Deze zogezegde arbeidsconflicten uitgelokt door politieke gebeurtenissen, zijn eigenlijk geen arbeidsconflicten te noemen daar de sociale repercussies van deze politieke gebeurtenissen meestal voorwendsels zijn door de oppositie in het leven geroepen, om een directe aktie te rechtvaardigen (zie voetnota (4) bij het in eerste alinea vermelde artikel).

(3) Voor de Duitse regeling, zie Helin G. «Le droit de grève et la procédure de conciliation en Belgique et à l'étranger» 1960, blz. 5.

(4) a) De Conventie voor sociale vrede bij voorbeeld van de Zwitserse Metaalnijverheid voorziet als laatste stadium van verzoening een scheidsrechterlijke uitspraak, uitgesproken op voorstel van één der partijen — zie Helin G. «Le droit de grève et la procédure de conciliation en Belgique et à l'étranger» 1960, blz. 33.

b) In het Groot-Hertogdom Luxemburg kan bij gebrek aan verzoening binnen de 48 u. een arbitrage tussenkomen, op verzoek van een der partijen. Het aanvaarden van de scheidsrechterlijke beslissing geldt als afsluiten van een kollektief contact. Zie Helin G. zelfde werk, blz. 3.

c) In Duitsland regelt de wet van 3-9-1953 (art. 101 en vv.) de arbitrage, gebaseerd op een conventie. Zie Helin G. zelfde werk, blz. 9.

(5) Zie in eerste alinea vermelde artikel, k. 1657.

(6) Zie G. Helin geciteerd werk blz. 8.

(7) Zie in eerste alinea vermelde artikel, k. 1654.

(8) Zie G. Goethals. Het syndicalisme in de Belgische wetgeving, R.W. 12-2-61, k. 1176.

(9) Zie in eerste alinea vermelde artikel, k. 1653.

(10) Zie nochtans wetsvoorstel H. Heyman 1934 en 1946 (wetsvoorstellen Devèze 1912, 1920, 1922, 1926, 1937, 1939; wetsvoorstel Spaak 1938, wetsvoorstel De Vleeschouwer 1950, enz.).

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 9 juni 1960.

Eerste voorzitter : M. de Clippele.

Raadsheer-verslaggever : M. Moriamé.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Dagvaarding. — Bij art. 61 Rv. gestelde vereisten.

Volgens art. 61 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering moet de dagvaarding een «korte» uiteenzetting van de middelen inhouden. Deze tekst verplicht de eiser niet in zijn dagvaarding de tekortkoming, die hij aan de gedaagde verwijt, nader aan te duiden.

Cortoois t./ Cons. Roelandt.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 mei 1958 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 61, 173 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, 544, 1317, 1319, 1320, 1382, 1383 en 1384 van het Burgerlijk Wetboek, en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, onder bevestiging van het beroepen vonnis, de vordering van verweerders, eisers ten gronde, ontvankelijk verklaard heeft om de redenen dat «de in de dagvaarding ingevoegde uiteenzetting der feiten voldoende duidelijk en expliciet

was voor de gedaagde om daaruit te kunnen afleiden dat aanleggers hem een tekortkoming verweten, gelegen in het bouwen of laten bouwen, op zijn huis, van een nieuwe verdieping die op de gemene muur rustte, en in het verbouwen van zijn kelder tot een grote koelruimte door welke werken volgens hen aanzienlijke beschadigingen aan hun onroerend goed berokkend zijn», en dat «verweerder, hier aanlegger, des te minder een beweerde onwetendheid van de grondslag der vordering kon doen gelden daar het geschil... voorheen geleid had tot een procedure met aanstelling van een deskundige vóór de vrederechter»..., en dat «verweerder zijn aannemer tot vrijwaring opriep»;

dan wanneer het exploit van rechtsingang, op straffe van nietigheid, de korte uiteenzetting van de middelen moet inhouden, en daaronder dient verstaan te worden niet alleen de uiteenzetting van de feiten, doch de onontbeerlijke aanduiding van de juridische grondslag van de eis; de grondslag van een vordering op de voet van een delictuele of quasi-delictuele verantwoordelijkheid de tekortkoming is van de gedaagde persoon of die van een persoon waarvoor hij burgerlijk verantwoordelijk is; ten deze de beweerde en aangevoerde tekortkoming aangeduid werd, noch in het exploit van rechtsingang noch trouwens in de conclusies van verweerders, eisers en geïntimeerden ten gronde; het exploit van rechtsingang van verweerders slechts zegt «dat ten gevolge van door gedaagde opgerichte bouwwerken, stoomrassen zich in hun onroerend goed voorgedaan hebben»;

Overwegende, enerzijds, dat het bestreden arrest

vaststelt dat de uiteenzetting van de feiten die de dagvaarding inhoudt een buurtschapsstoornis implieert die blijkt ernstig te zijn en te kunnen worden toegeschreven aan de tekortkoming van gedaagde, hier aanlegger;

Overwegende, anderzijds, dat volgens artikel 61 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, de dagvaarding een « korte » uiteenzetting van de middelen moet inhouden; dat deze tekst, in strijd met wat het middel verklaart, verweerders niet ertoe verplichtte in hun dagvaarding de tekortkoming die zij aanlegger aanwreven nader aan te duiden;

Dat het middel niet gegrond is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 544, 1382, 1383, 1384 van het Burgerlijk Wetboek, voor zoveel als nodig 1314, 1319, 1322 van hetzelfde wetboek, 61, 175 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, en 97 van de Grondwet,

eerste onderdeel, doordat het bestreden arrest de tegen aanlegger ingestelde vordering tot verantwoordelijkheidsverklaring gegrond verklaard heeft, na aangenomen te hebben dat de schade dient toegeschreven te worden « aan een tekortkoming die ten deze bestaat in een vergissing of een verzuim bij het ontwerpen van het werk en de uitvoering daarvan », dan

wanneer het arrest niet betwist dat noch het ontwerpen, noch de uitvoering van het werk door aanlegger geschiedde en dat generlei persoonlijke fout bewezen of aangevoerd was te zijnen laste of ten laste van een persoon waarvoor hij burgerlijk verantwoordelijk zou zijn geweest, wat hij bij conclusies deed gelden;

tweede onderdeel, doordat het bestreden arrest tegen aanlegger het feit in aanmerking neemt dat hij over de uitvoering het toezicht voerde en dat hij « blijkt op het verschijnen van die stoornissen geen acht geslagen te hebben om ze te verhelpen en vooral om een bevoegd man, zoals een architect, te raadplegen om een einde eraan te maken », hetgeen « een nalatigheid uitmaakt waarvoor hij persoonlijk verantwoordelijk is en welke in oorzakelijk verband staat met de door de deskundige opgegeven beschadigingen », dan

wanneer het feit stoornissen welke zich voorgedaan hebben « niet te verhelpen » en geen bevoegd man te raadplegen « om een einde daaraan te maken », daar zulks het voortbestaan van de door de daad van een derde veroorzaakte schade onderstelt, noch de oorzaak ervan kan zijn, noch daarmee in oorzakelijk verband kan staan :

Over het eerste onderdeel :

Overwegende dat het arrest niet zegt dat de schade een dwaling of een onvoorzichtigheid, door de architect of de aannemer begaan, als enige oorzaak heeft; dat het ten laste van aanlegger wijst op drie persoonlijke tekortkomingen, welke insgelijks de schade veroorzaakt hebben, te weten : 1) de aannemer en de architect gekozen te hebben zonder bijzondere voorzorgen te nemen om te vermijden dat de bureu door hem nadelen zouden ondergaan welke de gewone maat der buurtschapsverplichtingen overschrijden; 2) in het toezicht houden over de werken hetwelk hij persoonlijk waarnam de aannemer nalatigheden te hebben laten begaan waaruit de schade is voortgevloeid; 3) wanneer de beschadigingen aan het onroerend goed gebleken zijn, verzuimd te hebben de maatregelen te treffen om ze te verhelpen;

Dat dit onderdeel op een onjuiste uitlegging van de bestreden beslissing steunt;

Over het tweede onderdeel :

Overwegende dat de vaststellingen van het arrest waartegen dit onderdeel opkomt geenszins impliceren dat, toen aanlegger de vastgestelde gebreken had dienen te verhelpen, het nadeel waarvan verweerders de vergoeding vorderen reeds tot stand gekomen was; dat integendeel uit die vaststellingen blijkt dat aanlegger dat nadeel nog had kunnen voorkomen;

Dat beide onderdelen van het middel feitelijke grondslag missen;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 544, 1382, 1383, 1384, 1779, 1787, 1788, 1792, 1797 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest beslist dat « in bouwzaken, de besteller van het werk die de bouw onderneemt de verplichting heeft in het kiezen van de aannemer en de architect de nodige bijzondere voorzorgen te nemen om te beletten dat de bureu door hem nadelen ondergaan welke de maat van de buurtschapsverplichtingen te boven gaan » en « dat het niet zal volstaan voor hem, om zich van elke verantwoordelijkheid te bevrijden, de uitvoering van de werken aan een aannemer te hebben toevertrouwd, dan wanneer deze uitvoering diens onbekwaamheid aan het licht brengt », dan

wanneer de aannemers en architecten noch de lasthebbers, noch de aangestelden van de besteller van het werk zijn, deze jegens de derden slechts verantwoordelijk is voor zijn persoonlijke daad of die van zijn aangestelden; het niet de keuze van de aannemer of de architect is die de schade veroorzaakt welke zij door hun persoonlijke tekortkomingen kunnen teweegbrengen; het bestreden arrest ten laste van de besteller van het werk een verantwoordelijkheid voor andermans daad in het leven roept waarin de wet niet heeft voorzien;

Overwegende dat uit het op het tweede middel gegeven antwoord blijkt dat het arrest de verantwoordelijkheid van aanlegger niet op de hoedanigheid van besteller van het werk gesteund heeft, noch een in de wet niet bepaalde oorzaak van verantwoordelijkheid voor eens anders daad in het leven geroepen heeft, doch beslist heeft dat de verantwoordelijkheid van aanlegger bleek uit tekortkomingen of nalatigheden welke hij persoonlijk begaan had en welke zelf ook de schade veroorzaakt hadden;

Dat het middel feitelijke grondslag mist;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

Vlaamse Juristen,

abonneert U

op het

Rechtskundig Weekblad

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 23 juni 1960.

Eerste-voorzitter : M. de Clippele.

Raadsheer-verslaggever : M. Bayot.

Procureur-generaal : M. Hayot de Termicourt.

Pacht. — Opzegging door de verpachter. — Strekking van art. 1775, lid 4, B.W.

Art. 1775, lid 4, B.W. bepaalt, dat binnen drie maanden na de betekening van de opzegging de pachter « op straffe van verval » daartegen verzet kan doen, « hetzij hij zich op de nietigheid ervan beroept », hetzij hij de geldigheid of de gegrondheid van de aangevoerde reden of redenen betwist. Deze tekst, die in algemene termen opgesteld is, voert een verval in zonder onderscheid tussen de oorzaken van nietigheid.

Hastir t./ Nelisse

Gelet op het bestreden vonnis, op 15 september 1959 door de Rechtbank van eerste aanleg te Namen in hoger beroep gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1748 (gewijzigd door de artikelen 2 en 3 van de wet van 7 maart 1929 op de landpacht en door artikel 4, paragraaf 1, van de wet van 7 juli 1951 tot wijziging van de wetgeving betreffende de landpacht), 1774, paragraaf 2, II (gewijzigd door artikel 11 van de wet van 7 juli 1951 tot wijziging van de wetgeving betreffende de landpacht), 1775 van het Burgerlijk Wetboek (dit artikel gewijzigd door de artikelen 14 van de wet van 7 juli 1951 en 1 van de wet van 15 juni 1955 tot wijziging van de wetgeving betreffende de landpacht), inzonderheid van het 1ste, 3de, 4de, 5de en 6de lid van artikel 1775 van het aldus gewijzigde Burgerlijk Wetboek, en van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, hoewel vaststellende dat de litigieuze opzegging niet, zoals de door de wet van 15 juni 1955 aan artikel 1775 van het Burgerlijk Wetboek toegevoegde bepaling voorschrijft, de vormen vermeldt waarin de pachter daartegen verzet kan doen en dat dit verzuim nietigheid van de opzegging ten gevolge heeft, bij bevestiging van het beroepen vonnis bewuste opzegging, welke aan aanleggers door verweerder gedaan werd om de door hem verworven en aan aanleggers verpachte grond zelf in bedrijf te nemen, geldig verklaart en dienvolgens aanleggers veroordeelt om dat goed ter vrije beschikking van verweerder te stellen, op de gronden dat, volgens paragraaf 4, van artikel 1775 van het Burgerlijk Wetboek, de pachter die zich op de nietigheid van de opzegging beroept, daartegen verzet moet doen, op straffe van verval, binnen drie maanden van de betekening ervan, dat ten deze appellanten (hier aanleggers) tegen de opzegging geen verzet gedaan hebben en zich op de nietigheid daarvan dus niet meer kunnen beroepen, dat het vaststaande doel van de wet van 15 juni 1955 ongetwijfeld is de pachters van landeigendommen te beveiligen tegen de gevolgen van hun onwetendheid van de wetteksten, doch dat dit doel genoegzaam bereikt is door de gestelde nietigheid, die tot gevolg heeft dat de verpachters bij het doen van opzegging de eisen der wet inacht nemen, dan wanneer de pacht van een landgoed wettelijk slechts mits een regelmatige opzegging een einde neemt, de opzegging, gedaan door de verpachter die de pachter niet in kennis ervan stelt, dat hij daartegen in de termijnen en volgens

de door de leden 4 en 5 van artikel 1775 van het Burgerlijk Wetboek voorgeschreven vormen verzet kan doen, door nietigheid getroffen is en dus geen geldige uitwerking kan hebben, de rechter bij betwisting dergelijke opzegging niet geldig kan verklaren, de pachter die daartegen geen verzet doet in de voorgeschreven termijnen en vormen geen verval van het recht zich op de nietigheid ervan te beroepen oploopt en het vonnis hetwelk deze beginselen miskent dus niet wettig met redenen omkleed is :

Overwegende dat uit de vaststellingen van de feiten-rechter blijkt dat verweerder, eigenaar van een aan aanleggers in pacht gegeven landeigendom, deze op 29 oktober 1957 een opzegging betekend heeft, dat in de opzegging aangeduid waren de reden waarom zij gedaan werd, de mogelijkheid voor aanleggers daartegen verzet te doen en de termijn hiervoor, dat de opzegging echter, in strijd met de voorschriften van artikel 1775, lid 2, gewijzigd door artikel 1 van de wet van 15 juni 1955, de vormen van het verzet niet vermeldde, zelfs door verwijzing naar lid 5 van voormeld artikel 1775 en dat tenslotte aanleggers niet binnen de wettelijke termijn tegen de opzegging verzet gedaan hebben;

Overwegende dat het bestreden vonnis, na erop gewezen te hebben dat het vermelden van de vormen voor het verzet op straffe van nietigheid van de opzegging voorgeschreven was, beslist dat aanleggers « de nietigheid niet meer kunnen doen gelden » daar zij in de wettelijke termijn geen verzet gedaan hebben;

Overwegende dat artikel 1775, lid 4, van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat, binnen drie maanden na de betekening van de opzegging, de pachter « op straffe van verval » daartegen verzet kan doen, « hetzij hij zich op de nietigheid ervan beroept », hetzij hij de geldigheid of de gegrondheid van de aangevoerde reden of redenen betwist;

Dat deze tekst in algemene termen opgesteld is; dat hij een verval invoert, zonder onderscheid tussen de oorzaken van nietigheid, dit wil zeggen zonder onderscheid tussen de gevallen waarin de opzegging niet met redenen omkleed is ofwel geen opgave inhoudt hetzij van de termijn, hetzij van de vormen van het verzet, ofwel nog gedaan wordt minder dan drie jaar na de betekening van een vroeger verzet dat niet geldig verklaard werd;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanleggers tot de kosten.

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 23 december 1960.

Voorzitter : M. Devaux.

Raadsheren : M.M. Somerhausen en De Bock.

Substituut-Auditeur-Generaal : M. Hoefler.

Advokaat : Mr. Hulet.

Openbare werken. — Verlies aan cliënteel. — Vraag tot schadevergoeding. — Bevoegdheid.

Het behoort de gewone rechtbanken kennis te nemen van de eisen tot vergoeding, steunend op de schending van de essentiële dienstbaarheden die geschaad worden door op de openbare weg uitgevoerde werken die een materiële hinderpaal voor de toegang tot een erf vormen.

Vigneron t./ Bouffioulx.

Advies nr. 8308.

Gezien het op 19 februari 1960 ingediende verzoekschrift, waarbij Georges Vigneron, overeenkomstig artikel 7 van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State, een vergoeding van 5.000 frank per maand vraagt, om een aanzienlijk verlies van cliënteel goed te maken vanaf 1 september 1959 totdat de rioleringswerken door de gemeente Bouffioulx langsheen de avenue Pastur geëindigd zullen zijn;

Overwegende dat verzoeker, die een station voor smering en onderhoud van voertuigen en drie benzinepompen aan de avenue Pastur te Bouffioulx exploiteert, betoogt dat van 7 september 1959 af al het verkeer, behalve het plaatselijke, op die weg verboden is doordat de firma Demaret daar rioleringswerken voor rekening van de tegenpartij uitvoert; dat die werken bovendien herhaalde stroomonderbrekingen hebben veroorzaakt, hetgeen de benzinepompen telkens buiten werking heeft gesteld; dat dit een « katas-trofale » vermindering van zijn inkomsten heeft veroorzaakt; dat de tegenpartij op 23 december 1959 afwijzend heeft beschikt op het voorafgaand verzoekschrift, dat verzoeker haar had voorgelegd;

Overwegende dat verzoeker in zijn memorie van wederantwoord nog nader verklaart, dat zijn installaties een tijdlang overdag niet toegankelijk waren omdat een kraan doorlopend ter plaatse was opgesteld en dat, « niettegenstaande het werk van 's zaterdags-avonds tot de maandagmiddag stil lag, het verkeer onmogelijk bleef omdat er te weinig ruimte op de weg overbleef en omdat opgestapelde straatstenen en buizen zelfs de zijberm over zijn volle lengte en breedte versperden »;

Overwegende dat de eigendom van een aan de openbare weg grenzend erf noodzakelijk de overeenkomstig de wetten en verordeningen uitgeoefende rechten van toegang tot die weg, van uitzicht en van waterafvoer op die weg inhoudt; dat die essentiële dienstbaarheden geschaad worden door op de openbare weg uitgevoerde werken die een materiële hinderpaal voor de toegang tot een erf vormen; dat de gewone rechtbanken kennis nemen van eisen tot vergoeding, steunend op de schending van die essentiële dienstbaarheden; dat de Raad van State van de adviesaanvraag geen kennis kan nemen;

Overwegende dat de gewone rechtbanken ook bevoegd zijn om kennis te nemen van een vordering tot vergoeding, steunend op de verstoring welke die werken in de electriciteitsvoorziening hebben veroorzaakt,

Uitspraak doend bij wege van advies :

Besluit :

Artikel 1.

Het beroep wordt verworpen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e Kamer — 29 april 1961

Voorzitter : M. Schilling.

Raadsheren : M.M. Stocquart en van Leekwijck.

Advokaat-generaal : M. Blondeel.

Advocaten : Mrs. Renard en de Raymaeker.

loco Nelissen-Grade.

Openbare onderstand. — Eigen recht van de C.O.O. om de onderstandskosten terug te vorderen. — Retroactieve werking van de wet van 23 juni 1960, die alleen de bevoegdheid en de rechtspleging heeft gewijzigd. — Bevoegdheid van de C.O.O. en omvang van haar terugvorderingsrecht.

Krachtens de oorspronkelijke tekst van art. 30 van de wet van 27 november 1891 mocht de terugbetaling van de onderhoudskosten gevorderd worden van hen die voor de verwondingen, waardoor de onderstand noodzakelijk werd gemaakt, aansprakelijk waren. Hierdoor werd aan de Commissies van de Openbare Onderstand een eigen recht toegekend tot het terugvorderen van de uitgaven, die uit de hun door de wet opgedragen hulpverlening ontstaan waren.

De wet van 23 juni 1960 heeft de grond van het terugvorderingsrecht niet gewijzigd, doch enkel aan de strafrechter de bevoegdheid toegekend om van de vordering tot terugbetaling te zelfder tijd als van de publieke vordering tot beteugeling van het misdrijf, dat de onderstand noodzakelijk heeft gemaakt, kennis te nemen.

De eerste rechter heeft terecht beslist, dat de nieuwe wetbepaling uitsluitend de bevoegdheid en de rechtspleging betrof, zodat zij retroactief moest en moet toegepast worden.

De C.O.O. beoordeelt eigenmachtig of een patiënt al dan niet als behoeftig moet worden aangezien; zij kan de onderstandskosten vorderen, hetzij tegen de ondersteunde persoon, hetzij tegen degene, die aansprakelijk is voor de verwonding of ziekte, die de onderstand noodzakelijk heeft gemaakt.

Daar de C.O.O. een eigen recht uitoefent is zij niet gebonden door een overeenkomst voor slot van rekening tusschen het slachtoffer en de dader van het misdrijf.

O.M. en C.O.O. Luik, b.p. t/ Roussidis.

Overwegende dat het beroep tijdig en in de vereiste vormen ingesteld werd;

Overwegende dat betichte-beroeper aansprakelijk verklaard werd voor de gevolgen van het ongeval dat zich op 14 juni 1959 te Tienen voordeed en tengevolge waarvan Gerson Madeleine verwondingen opliep voor dewelke zij in het gasthuis van geïntimeerde werd verpleegd;

Overwegende dat de geïntimeerde de terugbetaling van deze verplegingskosten, bedragende 82.045 F, vordert;

Overwegende dat krachtens de oorspronkelijke tekst van artikel 30 van de wet van 27 november 1891, deze terugbetaling mocht vervolgd tegen dezen die aansprakelijk waren voor de verwondingen die de hulpverlening noodzakelijk hadden gemaakt; dat hierdoor aan de commissies van openbare onderstand een eigen recht toegekend werd strekkende tot de terugvordering van de uitgaven die ontstaan waren uit de hulpverlening welke hun door de wet was opgedragen (Cass. 9 juni 1958, Pas. 1958.I.1108);

Overwegende dat krachtens de wet van 23 juni 1960, waardoor voormeld artikel van de wet van 27 november 1891 gewijzigd werd, deze vordering vóór de strafrechter mag vervolgd worden, indien de verwondingen, zoals in onderhavig geval, door een wetsovertreding veroorzaakt werden;

Overwegende dat zowel het ongeval als de hulpverlening van vóór gezegde wetswijziging dateren; dat dan ook de aanstelling van de burgerlijke partij vóór die wetswijziging, meer bepaaldelijk op 22 juni 1960 gebeurde; dat echter de wet van 23 juni 1960 de grond van het terugvorderingsrecht niet gewijzigd heeft om ervan kennis te nemen tegelijk met de betuiging van het misdrijf dat de hulpverlening noodzakelijk heeft gemaakt;

Overwegende dat de eerste rechter dan ook terecht beslist heeft dat deze nieuwe wetsbepaling uitsluitend de bevoegdheid en de rechtspleging betreft zodat zij retroactief moet toegepast worden; dat trouwens de behandeling van de zaak vóór de eerste rechter geschied is nadat bedoelde wet in voege getreden was;

Overwegende dat appellant nutteloos de subrogatie aanvecht waarop de burgerlijke partij haar eis gedeeltelijk gesteund had; dat immers geïntimeerde uitsluitelijk mag steunen op het eigen recht dat haar door de wet van 27 november 1891 wordt toegekend;

Overwegende dat appellant even vruchteloos inroept dat om te voldoen aan de wet van 1891 het slachtoffer niet in het gasthuis van geïntimeerde doch wel in dit van de C.O.O. van Tienen, waar het ongeval plaats had, diende opgenomen te worden; dat immers het slachtoffer te Luik, rue Varin 10, ingeschreven was, met het gevolg dat geïntimeerde voor de hulpverlening instond ingevolge artikelen 2 en 27 van de wet van 27 november 1891;

Overwegende dat appellant met het slachtoffer samenwoonde, dat hij na het ongeval ook in het gasthuis van geïntimeerde werd opgenomen; dat het dan ook zonderling voorkomt wanneer hij thans aanvoert dat zijn vriendin als vrije patiënt en niet als behoeftige in het gasthuis opgenomen werd; dat hij zich toch niet schijnt te hebben verzet tegen de verpleging en de hospitalisatie in de voorwaarden in welke deze verleend werden, zolang zijn vriendin in het gasthuis verbleef, hoewel hij beter dan wie ook moest weten of zij al dan niet onvermogen was;

Overwegende bovendien dat de C.O.O. eigenmachtig beslist of een patiënt al dan niet als behoeftige moet worden aangezien en, krachtens artikel 30 van bedoelde wet, de terugbetaling mag vorderen ofwel tegen de ondersteunde patiënt ofwel tegen degene die voor de verwondingen aansprakelijk is; dat derhalve de eerste rechter het desbetreffend argument terecht heeft verworpen;

Overwegende ten overvloede dat geïntimeerde een eigen recht uitoefent en dienvolgens niet gebonden is door een overeenkomst voor slot van rekening tussen het slachtoffer en betichte;

Overwegende ten slotte dat appellant niet beweert dat de gevorderde uitgaven, waarvan het bedrag ook niet betwist wordt, het tarief zou overtreffen dat voor de verzorging in het gasthuis van geïntimeerde vastgelegd is;

Om deze redenen :

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak binnen de perken van het ingesteld beroep, ontvangt het beroep, verklaart het ongegrond;

bevestigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen;

veroordeelt beroeper Roussidis Archondis tot de kosten van beroep jegens de openbare partij en de burgerlijke partij.

NOOT : Het bestreden maar bij vorenstaand arrest bevestigde vonnis van de Correctionele Rechtbank te Leuven d.d. 7 december 1960, is in dit nummer eveneens opgenomen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 16 februari 1961.

Voorzitter : M. Bossaert.

Raadsheren : M.M. Santenaire en Beeckman.

Advokaat-generaal : M. Matthijs.

Advokaten : Mrs. Raymond Derijcke en
Gilberte Cardon (Gent).

Beslag (uitvoerend). — Meubilair en huishoudelijke benodigdheden. — Revindicatie. — Rechterlijk van goederen gescheiden echtgenote van beslagene. — Bewijslast t.a.v. beslagleggende schuldeisers van de man. — Echtgenote tot handel drijven in maatkleding gemachtigd. — Echtgenoot kleermaker in dienst van zijn vrouw. — Toevoeging door de vrouw van de vruchten van de arbeid van haar man aan die van haar eigen prestaties van commerciële aard. — Opzet om verhaal der persoonlijke schuldeisers van de man te ontduiken. — Man geacht opdracht te hebben gegeven aan zijn echtgenote om voor zijn rekening in de behoeften van het gezin te voorzien. — Voorwerpen aangekocht in de uitoefening van dit mandaat eigendom van de man. — Revindicatie van de echtgenote ongegrond.

Bij revindicatie door de rechterlijk van goederen gescheiden echtgenote van beslagene van de op verzoek van diens persoonlijke schuldeisers in beslaggenomen meubilair en huishoudelijke benodigdheden van man en vrouw, na de scheiding, in de echtelijke woning onder elkaar vermengd, dient de revindicerende echtgenote t.a.v. de schuldeisers van haar man het bewijs te leveren dat de gerevindiceerde goederen haar persoonlijke eigendom zijn.

Nu gebleken is dat, tijdens het geding tot scheiding van goederen, beslagene zijn met hem inwonende echtgenote uitdrukkelijk tot handel drijven in maatkleding heeft gemachtigd, en hij zelf zijn beroep van kleermaker is blijven uitoefenen door zich als gespecialiseerd arbeider in dienst van zijn echtgenote te laten aanwerven, terwijl de vrouw de vruchten van de arbeid van haar man, met diens goedkeuring, toevoegde aan die van haar eigen prestaties van commerciële aard, en zich het totaal als eigen goed aanmatigde, dient zodanige handelwijze te worden beschouwd als ingegeven door het opzet om het verhaal der persoonlijke schuldeisers van de man te ontduiken.

Door al de verdiensten van zijn bedrijvigheid ter beschikking te laten van zijn echtgenote draagt de man niet enkel ruimschoots de lasten van het gezin, maar geeft hij hierdoor aan de vrouw impliciet de opdracht om, voor zijn rekening, in de behoeften van het gezin te voorzien; de voorwerpen aangekocht in de uitoefening van dit mandaat, zelfs met faktuur op naam van de echtgenote, zijn dan ook eigendom van de man. Dit klemt temeer wanneer door de beslagleggend deurwaarder wordt vastgesteld dat de inbeslaggenomen voorwerpen niet nieuw zijn, en uit

hun opsomming blijkt dat ze overeenstemmen met de huisraad die normaal in een gezin van de stand der belanghebbende echtgenoten thuis hoort.

De door de echtgenote ingestelde revindicatie is derhalve ongegrond.

Burggraave, Ida en erfgenamen Verdegem t./
Van Laere, Bertha en Haesaert, Hector.

Gehoord appellanten en geïntimeerde Van Laere in hun middelen en besluiten;

Gezien de stukken, o.m. het vonnis gewezen op tegenspraak tussen appellanten en geïntimeerde Van Laere en bij verstek tegenover Haesaerts, door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent, vierde burgerlijke Kamer, op 24 november 1959;

Overwegende dat het beroep tijdig en regelmatig naar de vorm is ingesteld;

Overwegende dat, het in uittreksel overgelegd zittingsblad van de vierde kamer der burgerlijke rechtbank van eerste aanleg te Gent, het bewijs levert dat de alleenrechtsprekende rechter het vonnis a quo geveld heeft, na advies gegeven door het Openbaar Ministerie in openbare terechtzitting van 3 november 1959; dat dienvolgens aan de vormvereiste, voorgeschreven door art. 96 der Grondwet en art. 112 W.B.R. voldaan werd;

Overwegende dat Haesaert Hector, die alhoewel hoorlijk opgeroepen geen pleitbezorger stelt, bij vonnis dd. 12 februari 1959 der Koophandelsrechtbank te Gent veroordeeld werd om aan appellanten te betalen de hoofdsom van 50.000 F, meer de conventionele rente en de kosten; dat de instrumenterende deurwaarder op 13 maart 1959 ter zijner woonplaats uitvoerend beslag legde op het meubilair en huishoudelijke benodigdheden;

Overwegende dat Van Laere Bertha, echtgenote van de verstekmakende Haesaert, gelijkvormig art. 608 W.B.R. al de in beslag genomen voorwerpen revindiceert en tot staving harer vordering laat gelden dat ze deze, sedert de gerechtelijke scheiding van goederen tussengekomen in 1954, voor eigen rekening aankocht;

Overwegende dat geïntimeerde Van Laere de huwelijksgemeenschap verzaakt heeft en niets anders terug te nemen had dan haar eigen klederen en linnen (akte vereffening-terugneming dd. 19-10-54); dat nochtans bij de ontbinding der gemeenschap de echtgenoten Haesaert-Van Laere over een normale huishoudelijke uitrusting moesten beschikken vermits ze reeds drie jaar gehuwd waren, een afzonderlijke woonst betrokken op het ogenblik van het faillissement van vader Haesaert en daarna de gefailleerde ten hunne huize hebben opgenomen; dat Haesaert Hector, die in het faillissement van zijn vader niet betrokken werd noch overging tot vervreemding van zijn huisraad, dienvolgens de inboedel der gemeenschap in eigendom verworven heeft;

Overwegende dat aldus de voorwerpen, eigen aan de man en gebeurlijk deze eigen aan de vrouw, in de echtelijke woning onder elkander vermengd zijn; dat Bertha Van Laere tegenover appellanten het bewijs moet leveren dat de gerevindiceerde goederen haar persoonlijke eigendom zijn (Verbr. 16 september 1954, Pas. 1955-1-3; R.C.J.B. 1955 p. 129 en studie W. Delva);

Overwegende dat de schuld van Haesaert tegenover appellanten haar oorzaak vindt in een ontlening op 13 januari 1953 hoofdelijk aangegaan met zijn vader, in wiens confectiebedrijf hij werkzaam was doch die begin 1954 in failliet ging; dat bij ontstentenis van enig pand voor de chirographaire schuldeisers, het verhaal over deze lening niet denkbeeldig was;

Overwegende dat Haesaert, het geding tot scheiding van goederen aanhangig zijnde, op 18 juni 1954, ter griffie der rechtbank van eerste aanleg zijn met hem inwonende echtgenote, Bertha Van Laere, uitdrukkelijk machtigde om handel te drijven in maatkleiding onder de benaming Azaert;

Overwegende dat Haesaert steeds het beroep van kleermaker is blijven uitoefenen vermits geïntimeerde Van Laere in besluiten erkent dat ze, door hem als gespecialiseerd arbeider aan te werven, een bloeiende handelszaak heeft opgebouwd;

Overwegende dat deze tewerkstelling, die zonder het karakter van een dienstcontract te hebben, ook geen louter behulpzaamheid tussen echtgenoten is, in hoofdte van Haesaert de beoefening uitmaakt van een afzonderlijk beroep waarvan, na de scheiding van goederen, de opbrengst hem persoonlijk toebehoort;

Overwegende dat Bertha Van Laere de vruchten van de arbeid van haar man, weliswaar met dezes goedkeuring, toevoegt aan deze harer eigen prestaties van commerciële aard en zich het totaal als eigen goed aanmatigt; dat hun beider handelwijze blijkbaar geïnspireerd wordt door het opzet om het verhaal der persoonlijke schuldeisers van Haesaert te ontduiken;

Overwegende dat Haesaert, door al de verdiensten van zijn kleermakersactiviteit ter beschikking te laten van zijn echtgenote, niet enkel ruimschoots de lasten van het gezin draagt maar hierdoor haar impliciet de opdracht geeft om voor zijn rekening in de behoeften van het gezin te voorzien; dat voorwerpen aangekocht in de uitoefening van dit mandaat, zelfs met factuur op naam van Bertha Van Laere, eigendom van Haesaert zijn;

Overwegende dat de deurwaarder in zijn exploit van inbeslagneming aanstipt dat de aangetroffen voorwerpen niet nieuw zijn; dat uit hun opsomming blijkt dat ze overeenstemmen met de huisraad die normaal in een gezin van de stand der geïntimeerden thuishoort;

Overwegende dat Bertha Van Laere zelf toegeeft dat de aankopen die ze inroept, zich beperken tot hetgeen voor het huishouden onontbeerlijk was; dat terwijl ze hierbij optreedt in vervanging en voor rekening van Haesaert, het zonder nut voorkomt de later bijgebrachte facturen te onderzoeken;

Overwegende dat dienvolgens de revindicatie van Bertha Van Laere en vervolgens haar bijkomende eis tot schadevergoeding ongegrond zijn;

Overwegende dat geen rechtsgrond voorhanden is om appellanten schadevergoeding toe te kennen wegens tergend en roekeloos geding; dat geïntimeerde Bertha Van Laere, die in gebreke blijft het bewijs voor te brengen van persoonlijke eigendom over de opgevorderde voorwerpen, zich heeft kunnen vergissen nopens de rechtsgevolgen der scheiding van goederen en de uitoefening van een handel in eigen naam;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935,
Oordelende bij verstek wegens niet verschijnen tegenover Haesaert Hector en op tegenspraak tegenover de overige partijen,

Alle andere en meeromvattende besluiten als ongegrond verwerpend,

Verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond; vernietigt het vonnis a quo en opnieuw recht doende, ontzegt de vordering van geïntimeerde Bertha Van Laere als ongegrond en wijst ze in haar geheel af; verklaart de wedereis van appellanten ongegrond;

Veroordeelt Bertha Van Laere tot de kosten van beide aanleggen;

Beveelt de afscheiding der kosten van beroep ten behoeve van Mter De Cordier, pleitbezorger die ter terechtzitting bevestigde de voorschotten te hebben gedaan.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

2e Kamer. — 2 juni 1961.

Voorzitter : M. Van Balberghe.

Rechters : M.M. Lebbe en J. Van Damme.

Eerste-substituut prokureur : M. Boudolf.

Advokaten : Mrs. A. De Ketelaere en P. Matthys.

Echtscheiding of scheiding van tafel en bed. — Alleen toegestaan op tegeneis. — Terugwerkende kracht der scheiding van goederen tussen echtgenoten alleen tot op de dag der inleiding van de tegeneis.

Wanneer een echtscheiding tussen twee echtgenoten uitsluitend wordt toegestaan op tegeneis heeft het eindvonnis -of arrest, wat de goederen betreft, terugwerkende kracht tot op de dag waarop de tegeneis aan de andere partij werd betekend.

Desmidt t./ Slabbinck

Aangezien de vordering strekt tot vereffening en verdeling van de gemeenschap van goederen die tussen partijen heeft bestaan en die ontbonden werd door de echtscheiding, die toegelaten werd bij arrest van het Hof van Beroep te Gent, van 7 juni 1960 en overgeschreven werd in de registers van de Burgerlijke Stand te Heist op 8 november 1960;

Overwegende dat eiseres, in haar dagvaarding, verklaart dat zij de gemeenschap aanvaardt onder het voorrecht van haar emolumentum;

Overwegende dat er alleen betwisting bestaat tussen partijen, over de dag waarop de gemeenschap ontbonden is;

Overwegende dat luidens artikel 266 bis van het Burgerlijk Wetboek, het eindvonnis of het eindarrest, wat de gevolgen tussen de echtgenoten ten aanzien van hun goederen betreft, terugwerkt tot op de dag van de eis; dat, wanneer de echtscheiding uitsluitend werd toegestaan op tegeneis, de uitwerking van het eindvonnis of arrest dus terugwerkt tot op de dag van de tegeneis namelijk de dag waarop de tegeneis in echtscheiding aan de tegenpartij werd betekend, hetzij in casu, 21 juni 1957.

Om deze redenen :

De Rechtbank, beveelt de vereffening en de verdeling van de gemeenschap van goederen die tussen partijen heeft bestaan.

Zegt voor recht dat tussen partijen deze gemeenschap ontbonden is vanaf 21 juni 1957.

Verwijst dienvolgens partijen naar een notaris, die zij met onderling goedvinden zullen aanwijzen en door wie er zal worden overgegaan tot voormelde bewerkingen, en, indien partijen het omtrent de keus van de notaris niet eens zouden worden, stelt daartoe ambtshalve aan Meester Jan-Baptiste de Gheldere, Notaris te Heist-aan-Zee;

Stelt de heer Rechter Marcel van Balberghe, of bij diens wettig belet de Heer Rechter Jean Lebbe aan,

voor wie partijen zullen worden verwezen om zich met elkander te verstaan omtrent de gerezen geschillen en op wiens verslag de Rechtbank zal beslissen over de geschillen waaromtrent geen overeenkomst kan worden bereikt.

Duidt daarenboven Meester Notebaert, Notaris te Blankenberge aan om de partij te vertegenwoordigen die niet zou verschijnen of weigeren zou te verschijnen, en in haar plaats de akten en processen-verbaal te ondertekenen met macht de kooprijzen en andere schuldvorderingen, in hoofdsom en bijhorigheden te ontvangen, er kwijting van te geven, met of zonder indeplaatsstelling, en, tengevolge van deze betalingen, handhaving te verlenen van alle genomen of te nemen inschrijvingen, van alle overschrijvingen van bevelen of beslagleggingen, van alle verzetten en andere beletselen;

Legt de kosten ten laste van de massa, behalve deze welke verband houden met te rijzen geschillen en waarover eventueel later zal worden beslist.

Verklaart onderhavig vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande elke voorziening en zonder borgstelling.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE LEUVEN

3e Kamer. — 7 december 1960.

Alleenrechtsprekend rechter : M. Rubbrecht.

O.M. : M. Convents.

Advokaten : Mrs. Calloud en de Raeymaeker
loco Nelissen-Grade.

Openbare onderstand. — Werking van de wet van 23 juni 1960, waarbij art. 30 van de wet van 27 november 1891 werd gewijzigd. — Daar de nieuwe tekst van artikel 30, lid 2, alleen de bevoegdheid en de rechtspleging betreft moet hij retroactief worden toegepast. — Bevoegdheid van de C.O.O. en omvang van haar terugvorderingsrecht.

Artikel 30, lid 2, van de wet van 27 november 1891 op de openbare onderstand bepaalde, dat de terugbetaling van de onderstandskosten geëist kon worden van hem, die verantwoordelijk is voor de verwonding of ziekte die de onderstand noodzakelijk heeft gemaakt. De rechtsverhouding tussen de partijen werd door de wet van 23 juni 1960 niet veranderd, ook wanneer zij terminologisch deze terugbetaling « een eigen recht » van de C.O.O. heeft genoemd.

Retroactieve wetstoepassing wat de grond van het ingeroepen recht betreft is derhalve niet aanwezig ten aanzien van vóór de wet van 23 juni 1960 ontstane aanspraken van de C.O.O.

Artikel 30, lid 2, van de wet van 27 november 1891, zoals het door het enig artikel van de wet van 23 juni 1960 gewijzigd werd, geeft aan de C.O.O. het recht, telkens de verwonding of de ziekte het gevolg zijn van een misdrijf, haar vordering in te stellen terzelfdertijd en voor dezelfde rechten als de publieke vordering. Deze nieuwe bepaling betreft uitsluitend de bevoegdheid en de rechtspleging, zodat zij retroactief moet toegepast worden.

Het behoort aan de C.O.O. der hulpverstreckende gemeente eigenmachtig over de staat van behoeftigheid van de te ondersteunen persoon te oordelen.

Nu de C.O.O. niet handelt krachtens een door het slachtoffer gegeven subrogatie maar op grond van haar eigen recht mag zij meer vorderen dan het slachtoffer zelf krachtens artikel 1382 B.W. had mogen eisen.

O.M. en C.O.O. Luik b.p.t./ Roussidis.

Aangezien de overtreding samenhangend is met het wanbedrijf;

Aangezien de feiten der telastelegging bewezen zijn;
Aangezien de verschillende misdrijven vermeld sub I en II door één en hetzelfde feit uitgemaakt geweest zijn;

En beslissende over de eis van de burgerlijke partij :
Overwegende dat de burgerlijke partij 82.405 frank vordert die zij uitgegeven heeft voor hospitalisatie en verzorging van het slachtoffer Gerson Madeleine; dat deze eis steunt op artikel 30 der wet van 27 november 1891 op de openbare onderstand, gewijzigd bij de wet van 23 juni 1960, waarin gezegd wordt dat de Commissie voor Openbare Onderstand een eigen recht heeft tot terugvordering van de krachtens voormelde wet gemaakte onderstandskosten;

Overwegende dat verdachte opwerpt dat de wet van 23 juni 1960 niet van kracht was op het ogenblik van het ongeval noch op dat van de betaling der kosten en dat zij niet met terugwerkende kracht toegepast mag worden;

Overwegende dat de burgerlijke partij tegen de verdachte geen recht inroept dat zij op de dag van het ongeval nog niet bezat; dat immers artikel 30 lid 2 der wet van 27 november 1891 reeds bepaalde dat de terugbetaling van de onderstandskosten geëist kan worden van hem die verantwoordelijk is voor de verwonding of de ziekte die de onderstand noodzakelijk heeft gemaakt; dat de wet van 23 juni 1960 zulks een « eigen recht » van de Commissie noemt doch door deze louter terminologische wijziging niets aan de rechtsverhouding tussen de partijen heeft veranderd; dat er dus geen sprake is van retroactieve wettoepassing wat de grond van het ingeroepen recht betreft;

Overwegende dat verdachte verder aan de burgerlijke partij verwijt niet te bewijzen dat de uitgaven, waarvan zij de terugbetaling vordert, werkelijk in uitvoering van de wet op de openbare onderstand gedaan werden en dat zij namelijk niet bewijst dat het slachtoffer behoeftig was; dat dit verweermiddel erop neerkomt te vragen dat de Rechtbank zou onderzoeken of de burgerlijke partij de wetten op het toekennen van onderstand juist heeft toegepast; dat het echter aan de Commissie van Openbare Onderstand der hulpverstrekkenste gemeente toekomt eigenmachtig over de staat van behoeftigheid van de te ondersteunen persoon te oordelen (Raad van State, arresten n° 2443 van 8 mei 1953 en n° 2859 van 28 oktober 1953);

Overwegende dat verdachte bovendien inroept dat de burgerlijke partij geen recht heeft kosten terug te vorderen die het slachtoffer voor zijn eigen onderhoud had moeten uitgeven indien het niet verongelukt was; dat dit argument gegrond zou zijn indien de burgerlijke partij handelde krachtens een door het slachtoffer gegeven subrogatie, doch dat zij integendeel op grond van haar eigen recht handelt en dus meer mag vorderen dan het slachtoffer zelf op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek had mogen eisen;

Overwegende dat het gevorderde bedrag voor het overige niet betwist wordt en bewezen wordt door de voorgelegde staat van onkosten;

Overwegende dat er geen rekening werd gehouden met een nota in briefvorm, dagtekenend van 28 november 1960, die de raadsman van de burgerlijke partij na het sluiten van de debatten aan de Rechtbank heeft toegestuurd;

Om deze redenen :

Veroordeelt de Rechtbank de verweerder tot het betalen van 82.405 frank vermeerderd met de vergoeden-de intrest vanaf 27 maart 1960, de gerechtelijke intrest vanaf 22 juni 1960 en de proceskosten.

NOOT : Vorenstaand vonnis werd bij arrest van de 15^e kamer van het Hof van Beroep te Brussel d.d. 29 april 1961 bevestigd. Het bedoelde arrest is in dit nummer opgenomen.

VREDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN

16 december 1958.

Vrederechter : M. Swennen.

Advocaten : Mrs. L. Bosmans en W. Van Hemelrijck.

Aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

— **Wet van 1 juli 1956.** — **Verhoging van premie door verzekeraar.** — **Aanpassingsbijvoegsel ondertekend door verzekerde.** — **Opzegging door verzekerde.** — **Ongeldigheid van de opzegging.** — **Geen dwaling van verzekerde.**

De houder van een motorrijtuig, die overeenkomstig de wet van 1 juli 1956 op de verplichte verzekering tegen burgerlijke aansprakelijkheid een bijvoegsel ondertekende en de premie betaalde, is gehouden deze overeenkomst verder na te leven.

De opzegging van de polis door verzekerde is ongeldig; ten onrechte roept hij in dat de verzekeraar hem verkeerd had ingelicht en in dwaling gebracht.

A.B.B. t/O. Smets

Aangezien de eis ertoe strekt betaling te bekomen der som van 1.233 F voor premie vervallen de 3 november 1957 betreffende een motorverzekering bij aanlegster aangegaan de 4 november 1955 en bijvoegsel van 11 maart 1957, vermeerderd met 20 F inningskosten, hetzij samen 1.353 F;

Aangezien verweerder door polis n° 3.840.169 een moto Gillet heeft verzekerd bij aanlegster tegen burgerlijke aansprakelijkheid, mits een jaarlijkse premie van 860 F + 200 F = 1.061 F + 81 F taks = 1.141 F;

dat op 11 maart 1957 ingevolge de wet van 1 juli 1956 een bijvoegsel aan deze polis werd getekend door partijen, waarbij de premie verhoogd werd met 10 % en gebracht op 1.233 F vanaf 1 januari 1957;

Aangezien op 25 oktober 1957 verweerder aan aanlegster een aangetekend schrijven zond, waarin hij de polis opzegde tegen 3 november 1957; dat hij als reden op gaf dat de premie door het bijvoegsel verhoogd werd met meer dan 10 % — hetgeen ten andere onjuist is — en dat in die voorwaarden artikel 24 der voormelde wet hem toeliet het kontrakt te verbreken;

dat hij later beweerde dat de ristourne voor afwezigheid van ongeval door het bijvoegsel werd afgeschaft, hetgeen nogmaals onjuist is, vermits de oorspronkelijke overeenkomst dergelijke ristourne niet eens voorzag;

Aangezien aanlegster dan ook antwoordde dat zij de opzegging tegen 3 november 1957 voor ongeldig hield, doch dat zij ze, de polis jaarlijks opzegbaar zijnde, mits een vooropzeg van drie maanden voor geldig aannam tegen 3 november 1958;

Aangezien verweerder thans aan de eis tegenwerpt, dat het bijvoegsel van 11 maart 1957 nietig en waarde-

loos is daar hij het slechts ondertekend heeft omdat aanlegster hem verkeerd had ingelicht en in dwaling gebracht; dat aanlegster zelf de oorspronkelijke overeenkomst verbroken heeft door te weigeren er de bepalingen verder van uit te voeren;

Aangezien echter de ter zake ingeroepen dwaling niet bewezen is, doch uit de bestanddelen der zaak veeleer blijkt dat verweerder met volledige kennis van zaken het bijvoegsel ondertekend heeft en het bekrachtigd heeft door de prorata-verhoging voor 1957 te betalen zonder enig voorbehoud;

Aangezien de opzegbrief van verweerder van 25 oktober 1957 alleen gesteund is op de — overigens onjuiste — bewering dat de premie door het bijvoegsel verhoogd werd met meer dan 10 % en zulks een reden tot verbreking uitmaakt krachtens artikel 24 der nieuwe wet; dat verweerder zodus, verre van te beweren dat het bijvoegsel nietig is wegens dwaling, er impliciet de geldigheid van erkent, vermits hij het inroept tot staving zijner opzegging;

Aangezien in de twee latere brieven die aan aanlegster werden toegestuurd en die zelfs niet ondertekend zijn, zodat men niet weet van wie ze uitgaan, er al evenmin sprake is van dwaling, of nietigheid van het bijvoegsel, middelen die thans voor het eerst worden aangewend, doch waarvan het bewijs niet wordt bijgebracht;

Aangezien de eis derhalve gegrond is;

Om deze redenen :

Wij, Vrederechter, rechtdoende op tegenspraak, veroordelen verweerder om aan aanlegster te betalen de som van 1.253 frank voor verschuldigde premie; geven akte aan aanlegster dat zij zich alle rechten voorbehoudt tegen verweerder of andere personen onder meer wegens andere sommen of vorderingen haar verschuldigd krachtens voormelde overeenkomst of andere overeenkomsten en feiten;

Veroordelen verweerder tot de gerechtelijke intressen en tot de kosten, de kosten vastgesteld op 141 frank;

Verklaren onderhavig vonnis uitvoerbaar bij voorraad niettegenstaande alle verhaal en zonder borgstelling.

NOOT : Vgl. Rbk. v. Koophandel te Leuven, 26 febr. 1960, R.W. 1959-60, 1669; Vred. Heist-op-den-Berg, 23 febr. 1960, R.W. 1959-60, 1670 en Vred. Zandhoven, 9 jan. 1960, 1373 met noot.

VREDEGERECHT TE TEMSE

16 februari 1959.

Vrederechter : M. Denijs.

Advocaten : Mrs. L. Bosmans en W. Van Hemelrijck.

Aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

— Wet van 1 juli 1956. — Ondertekening van aanpassingsbijvoegsel door verzekerde. — Voortbestaan van overeenkomst. — Wijziging van de voorwaarden. — Geen dwaling in hoofde van verzekerde. — Opzegging door verzekerde ongeldig.

Een verzekerde die een bijvoegsel ondertekende ter aanpassing van de bestaande verzekeringsovereenkomst in overeenstemming met de bepalingen van de wet van 1 juli 1956, kan niet terecht invoeren dat de overeenkomst nietig is wegens dwaling.

De oorspronkelijke overeenkomst blijft voortbestaan met gewijzigde voorwaarden; de door de ver-

zekerde gedane opzegging is ongeldig.

A.B.B. t/Carsan.

Overwegende dat verweerder op 21 mei 1953 met aanlegster een overeenkomst gesloten heeft door polis n° 3.825.987 voor de verzekering van zijn burgerlijke verantwoordelijkheid tegenover derden wegens het gebruik van een moto Socoval voor een termijn van 10 jaar ingaande op zelfde datum en met een jaarlijkse premie van 490 frank plus kosten : 528 frank;

Overwegende dat in die polis vermeld was « vervoerde tweede persoon niet verzekerd »;

Overwegende dat wegens vervanging van motor door een ander een Sarolea en wijziging aan de polis, de 5 oktober 1956 een bijvoegsel aan vorige polis getekend werd en de premie gebracht werd op 675 F + 55 F taks met opnieuw vermelding « vervoerde persoon niet verzekerd »;

Overwegende dat tengevolge van het inwerking treden van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, waardoor de verplichtingen van de verzekeraar verzwaaard werden, aanlegster een omzendbrief richtte tot verweerder met een modelkontraakt;

Overwegende dat daarop door partijen de 4 januari 1957 een bijvoegsel aan voornoemde polis werd onderschreven waarbij wijzigingen werden gebracht aan de bestaande polis en de premie gebracht werd op 1.170 F plus taks, 28 frank;

Overwegende dat verweerder bij aangetekend schrijven van 25 maart 1957, de polis opzegde voor 20 mei 1957, zulks krachtens artikel 24 van de wet van 1 juli 1956 daar de vermeerdering van premie meer dan 10 % bedroeg;

Overwegende dat aanlegster de 14 juni 1957 aan verweerder liet weten dat zij de gegeven opzeg niet aanvaardde;

Overwegende dat verweerder weigert de gevorderde premie vervallen de 21 mei 1957 ten belope van 1.258 F, meer de inningskosten te belope van 10 F te betalen; dat verweerder aanvoert :

1) dat de oude overeenkomst niet meer bestaat en vervangen is door een nieuwe overeenkomst welke door geen der partijen ondertekend is;

2) dat aanlegster verweerder in dwaling gebracht heeft, en ook artikel 1116 B.W. inroept;

3) dat aanlegster niet gerechtigd is meer dan 10 % te eisen, zijnde 69 frank;

Overwegende dat uit de termen van het bijvoegsel van 4 januari 1957 duidelijk blijkt dat de oorspronkelijke overeenkomst blijft bestaan maar dat voorwaarden ervan gewijzigd worden;

Overwegende dat in dit bijvoegsel verwezen wordt naar de tekst van de algemene voorwaarden met melding dat deze aan de onderschrijver gezonden werd, zodat deze een geheel uitmaakt met het ondergetekend bijvoegsel en de bestaande polis; en er geen betwisting bestaat nopens de inhoud van die tekst;

Overwegende dat uit de voorgebrachte stukken niet blijkt en verweerder niet bewijst dat de toestemming van verweerder slechts gegeven werd door een dwaling die de nietigheid van de overeenkomst van 4 januari 1957 zou kunnen veroorzaken, noch evenmin dat aanlegster zou gepleegd hebben (sic);

Overwegende dat het bij artikel 24 van de voornoemde wet voorziene recht tot vordering van ontbinding der overeenkomst niet van toepassing is; en dit artikel bovendien slechts recht voorziet bij het

verstrijken van de overgangsregeling, wat nog niet geschied is;

Overwegende dat derhalve de eis van aanlegster gegrond en de tegeneis van verweerder ongegrond is;

Om deze redenen :

Op tegenspraak en in eerste aanleg beslissende :

Alle andere en tegenstrijdige besluiten verwerpende;
Veroordelen verweerder om te betalen aan aanlegster de som van 1.268 frank, meer de gerechtelijke interesten;

Verklaren de tegeneis van verweerder ongegrond, dienvolgens verwerpen hem.

NOOT : Zie in zelfde nummer : Vred. Sint-Truiden met noot.

BOEKBESPREKING

C. Cambier. — *Principes du Contentieux Administratif. Tome I : Le juge dans l'Etat. Le contrôle judiciaire de l'Administration.* — Brussel, Maison Ferd. Larcier. 1961. 395 p.

Het verschijnen van het eerste deel van het grote werk, dat Mr Cyr Cambier wijdt aan de « *Principes du contentieux administratif* » mag beschouwd worden als een mijlpaal in de ontwikkeling der wetenschap van het administratief recht in ons land. In dit boek wordt inderdaad de synthese gegeven van de menigvuldige betwistingen die sedert jaren aan de gang zijn betreffende de administratieve rechtspraak en de auteur brengt ons deze synthese met een zo uitvoerige dokumentatie, een zo klare uiteenzetting en een zo scherp doorzicht, dat wij, na 'dit eerste deel gelezen te hebben, met ongeduld wachten op het vervolg van dit belangrijk werk.

Het was wel te verwachten dat dit nieuw geschrift van Mr Cyr Cambier van een allervoortreffelijkst gehalte zou zijn. Inderdaad, de auteur is een van de meest bevoegde en gewaardeerde kenners van het publiek recht in België. In 1947 heeft hij in de juridische literatuur een zeer aanzienlijke plaats ingenomen door de publicatie van zijn merkwaardig boek « *La responsabilité de la puissance publique et de ses agents* », dat zich bijzonder onderscheidde door zijn brede informatie, zijn helder betoog en zijn grondige systematiek. Sedertdien heeft Mr Cambier de activiteit van de Raad van State op de voet gevolgd en heeft hij de jurisprudentie van dit hoog college gecommenteerd en beoordeeld in een paar werken, waarin hij vooral zijn aandacht vestigt op de censuur der machtoverschrijding. Het dient ook onderstreept dat Mr. Cambier, een paar jaar geleden, in het *Administratief Lexicon*, een uitmuntende samenvatting liet verschijnen in de Nederlandse taal van zijn groot werk over de « *Aansprakelijkheid van de openbare besturen* ».

Wij stellen het ten zeerste op prijs dat deze zo verdienstelijke kenner van het administratief recht er toe overgegaan is een uitgebreid werk te schrijven, waarin hij heel het vraagstuk van de administratieve rechtspraak op grondige wijze zal uitdiepen.

Het eerste deel, dat thans verschenen is, telt reeds 400 bladzijden. De schrijver kondigt een volgend deel aan en het is niet uitgesloten dat het vervolg zelfs uit meerdere delen zal bestaan.

Het stuk dat thans van de pers kwam laat in elk

geval toe vast te stellen dat het werk van Cambier een van de blijvende grondslagen zal zijn voor de studie van dit ontwerp, dat in ons land zoever in het brandpunt staat van de belangstelling. Het boek is van des te groter betekenis daar het niet enkel peilt naar de basis zelf van het probleem der administratieve rechtspraak en hieraan een doordringend historisch en rechtspolitisch onderzoek wijdt, doch tevens verregaande hervormingen uitstippelt, die van aard zullen zijn om, aan een als onverkwikkelijk aangemerkte toestand, verandering te brengen.

Daar het de bedoeling van de schrijver is een grondige ontleding te geven van het wezen der administratieve rechtspraak begint hij met de studie van de rechtsprekende functie in se en van de rol die aan de rechter in de staat wordt toebedeeld. Te dien einde vergelijkt hij de functie van het rechtspreken enerzijds met deze die er in bestaat normen uit te vaardigen (Cambier noemt het de reglementerende functie) en anderzijds met de bestuursfunctie. Eenvoudig en duidelijk worden de karakteristieken van elk dezer functies uiteengezet en gespeurd naar hun eigenaardigheden en hun onderlinge verhoudingen.

Welke is nu de plaats die de rechter inneemt in de constructie van de staatsfuncties? Hier kan men duidelijk twee regimes onderscheiden, het ene dat de rechtsprekende lichamen zeer nauw betreft zowel bij het uitwerken als bij het waarborgen der rechtsregelen en hun daardoor een zeer aanzienlijk deel van de normering van het gemeenschapsleven in handen legt, — het is het stelsel dat gekend is als het « *gouvernement des juges* », — het andere waarbij de rechter slechts een uitvoeringsorgaan is van de wetten, die, ingevolge een strenge toepassing van de scheiding der machten, door andere organen worden gesteld.

Elk van deze beide regimes wordt verder nagegaan in zijn historische evolutie. Aan de hand van geschiedkundige gegevens en rechtsvergelijkende elementen onderzoekt schrijver de verschillende modaliteiten door dewelke zich in de periode vóór de Franse omwenteling de voorrang van de rechterlijke functie heeft doen gelden. Hij wijst er op hoe ook nog heden ten dage, deze voorrang zich heeft weten te handhaven, namelijk in de federatieve staten en in internationale gemeenschappen, zodat op menigvuldige gebieden de rechter er nog de werkelijke regelaar is van de machten en de censor van het regeringsgezag.

Daartegenover stelt de auteur dan het verzet dat aan de dag is gekomen tegen de rechterlijke macht, vooral in Frankrijk na de revolutie, waar de jurisdictie over administratieve handelingen wordt ingekrompen tot een « *justice retenue* » en zich slechts veel later de ontplooiing openbaart van de Conseil d'Etat tot een onafhankelijk rechtsprekend lichaam.

Hoe is nu de toestand in België en welke rol speelt de rechter in onze grondwettelijke ordening? Vóór de omwenteling van 1830 bestaan nog de oude sociale structuren en is een duidelijke strekking merkbaar ten voordele van de suprematie der rechterlijke macht. Deze strekking wordt gebroken door de Franse bezetting. Tijdens de vereniging met Nederland herleeft meer en meer het vertrouwen in de rechter. De oppositie, die de omwenteling van 1830 voorbereidt, roept om een onafhankelijke en geunificeerde rechterlijke macht. Tengevolge van de scheiding der machten is echter haar functie nauwkeurig van de andere staatsfuncties onderscheiden. In onze grondwet worden de handelingen van de rechter gespecialiseerd; door art. 106 wordt het Hof van Cassatie de opperste beoordelaar van de bevoegdheidsconflicten, terwijl artikel

107 aan de rechter de beoordeling toekent van de wettigheid der handelingen van de uitvoerende macht. Zonder hun een absoluut monopolie te verlenen is het toch duidelijk de bedoeling van de grondwetgever aan de gewone rechtscolleges een overwegende situatie te verzekeren. Zij zijn geroepen niet enkel te beslissen over de betwistingen betreffende de subjectieve rechten, doch worden ook, ingevolge artikel 107, aangesteld als bewakers der wettigheid in algemene zin. Aan dit artikel 107 hecht Mr. Cambier een bijzonder belang en hij vraagt zich af of de censuur, die op grond van dit artikel wordt uitgeoefend, enkel negatief zal zijn en zich zal beperken tot een eenvoudige weigering een norm toe te passen, ofwel of zij ook niet andere, meer positieve dwangmiddelen kan inhouden, zoals een verbod of een nietigverklaring (blz. 110). Uiterst gewichtige vraag, waarop Mr. Cambier nog terugkomt en waarvan de oplossing tot verregaande afwijkingen van het traditioneel stelsel kan leiden.

Na deze voorafgaande beschouwingen gaat de schrijver over tot het onderzoek naar de zin der rechtsprekende handeling (*l'acte juridictionnel*). Hieraan wijdt Mr. Cambier het 5e hoofdstuk van zijn eerste boek. Zeer verscheiden zijn de bepalingen die van deze handeling door menigvuldige publicisten werden gegeven. Men heeft achtereenvolgens een organisch, een formeel en een materieel criterium aangelegd. De beide eerste vindt schrijver onvoldoende. Ook wat het materieel criterium betreft stippelt Mr. Cambier de verschillende karakteristieken uit die door de rechtsleer werden aangehaald en hij acht, ten slotte, ook het materieel criterium slechts van relatieve waarde. Als conclusie stelt hij voor dat, om de rechtsprekende handeling te erkennen, men zijn toevlucht zou nemen tot een reeks elementen, waarbij te pas komen de bevoegdheid verleend door de wetgever, de volstreekte verplichting van de rechter uit te spreken over de betwistingen die hem worden voorgelegd, de onherroepelijkheid van de beslissing, de onafhankelijkheid van de magistratuur en de gemotiveerde uitspraak, waardoor hij op definitieve wijze rechten erkent of toekent.

Hoe heeft nu de Belgische magistratuur gebruik gemaakt van de machten die de grondwet haar had verleend bij de uitoefening van haar toezicht over de handelingen der administratie? Mr. Cambier stelt desaangaande eerst een onderzoek in wat aangaat de betwistingen betreffende subjectieve rechten. Hierbij heeft de Belgische rechter volkomen de taak die hem door de grondwet was opgedragen miskend.

Ten eerste beïnvloed door Franse rechtsleer en jurisprudentie heeft hij zich, vanaf het begin van het onafhankelijk bestaan van ons land, overgeleverd aan wat de auteur noemt « le culte de la puissance publique ». Door een al te ver doorgedreven toepassing van het beginsel van de scheiding der machten wordt de administratie, in de uitoefening van haar bestuurlijke taak, onaantastbaar; immers de moeilijkheden beoordelen, die veroorzaakt worden door de administratieve handelingen zou er op neerkomen dat de rechterlijke macht zelf zou besturen. Het gerecht krimpt dan ook ten eerste het domein in van de betwistingen waarin het zich veroorlooft ten opzichte van de administratie op te treden. De vraag of het bestuur al of niet gehandeld heeft in de uitoefening van zijn soevereine macht leidt tot een hobbelige en tegenstrijdige rechtspraak, doch zeer uitgebreid blijft het domein waarop, uit eerbied voor het beginsel der onaantastbaarheid van het overheidsgezag, aan de indi-

viduën geen rechtsbescherming wordt verstrekt. De auteur haalt treffende staaltjes aan van de ongeïmdeheden in de rechtspraak in verband met de beoordeling der vraag of de uitvoerende macht al dan niet op grond van haar imperium dan wel als beheerster van haar patrimonium heeft gehandeld.

Dat tegen deze beschouwingswijze sedert geruime tijd heftig verzet aan de dag is gekomen is algemeen bekend. Wij vinden in het werk van Cambier een uitstekende samenvatting van de scherpe kritieken die uitgebracht werden op het jurisprudentiele stelsel dat in ons land in voege geweest is gedurende de eerste eeuw van zijn bestaan. Het verzet verdeelt zich echter in twee vertakkingen. Van de ene kant zijn er een reeks auteurs, zoals Lejeune, Laurent, de eerste voorzitter Beckers en Wodon, die streven naar het herstel van de gezonde grondwettelijke opvatting die aan de rechtsmacht de beoordeling toekent van alle betwistingen aangaande subjectieve rechten zonder onderscheid, ook ten opzichte van het bestuur.

Een andere reeks schrijvers, waartussen Giron, Bourquin, René Marcq hebben weinig hoop op een ommekeer in de rechtspraak en zij bevelen de oprichting aan van een nieuw administratief rechtscollege dat, in de zin van de Franse Conseil d'Etat, over de administratieve betwistingen tussen particulier en overheid zal oordelen. De werken van deze uitmuntende rechtsgeleerden hebben een diepe invloed uitgeoefend en de wetgever hield zich terdege bezig met het probleem der oprichting van een Raad van State.

Toen is met het arrest van 5 november 1920 van ons Hof van Cassatie en de uitgebreide besluiten van advocaat-generaal Paul Leclercq, die het voorafgingen, dan toch de omwenteling in de rechtspraak gekomen, waardoor het beginsel werd aanvaard dat de rechtsmacht bevoegd was in alle betwistingen tegenover het bestuur, van het ogenblik dat een subjectief recht werd geschonden. Mr. Cambier wacht er zich wel voor in het arrest van 5 november 1920 en in de daaropvolgende jurisprudentie de definitieve oplossing te zien. Hij is van oordeel dat er zich in het systeem nog vele barsten voordoen en dat men zich mag afvragen of ook na 5 november 1920 de oude onderscheiding tussen de staat als openbare macht en de staat als privaat persoon niet gehandhaafd is gebleven.

Bijzonder belangrijk voor de stellingen van Mr. Cambier is het tweede hoofdstuk van zijn tweede boek, waarin hij terugkomt op zijn onderzoek naar de wettelijke betekenis van het artikel 107 der grondwet. Hij ontleedt hier de mening van verschillende publicisten, die zich over dit probleem hebben gebogen.

De enen zijn uiterst restrictief, terwijl anderen een veel grotere soepelheid vertonen. Mr. Cambier is echter van oordeel dat het een vergissing is te menen dat artikel 107 zich uitsluitend zou beperken tot een negatieve censuur. Voorzeker geeft artikel 107 niet aan de rechter de bevoegdheid om besluiten en reglementen van de uitvoerende macht te vernietigen. Dit is vanzelfsprekend. Doch de auteur vraagt zich af, of er toch op grond van dit artikel geen positief ingrijpen mogelijk is en hij voegt er aan toe « On a, pour le contester, soutenu que réformer, enjoindre, annuler, ne relèvent point de l'office du juge. Cela nous paraît inexact. Le juge peut parfaitement réformer, enjoindre ou annuler, non point, il est vrai, toutes les décisions administratives mais bien celles qui, illicites, entraîneraient, si ces sanctions ne leur étaient point appliquées, la disparition d'un droit » (blz. 217).

Van deze middelen heeft de rechterlijke macht nooit gebruik gemaakt. Had ze dit wel gedaan, zou dit voor-

zeker nog geen reden geweest zijn om de oprichting van een Raad van State overbodig te maken, daar er toch nog steeds een reeks onwettigheden, die niet met stelligheid als «rechten» kunnen aangemerkt worden, zonder bescherming zouden gebleven zijn. Doch het is de vaste mening van schrijver dat het betreurenswaardig is dat de grote mogelijkheden, die in artikel 107 waren opgesloten, door de rechter vernatigd werden en hij aldus de gelegenheid heeft verzuimd zijn taak als hoeder der wettelijkheid ten volle uit te oefenen.

Wanneer Mr. Cambier in de jurisprudentie de houding nagaat van de rechterlijke macht in verband met het toezicht over de administratie stelt hij vast dat er zich hierbij een scherpe crisis voordoet. Sedert de beide wereldoorlogen hebben zich in het maatschappelijk leven nieuwe krachten ontplooid die meer en meer van doorslaggevende betekenis werden; het steeds voortschrijdende interventionisme van de staat, de sociale problemen, de volmachtwetten, de oorlogsschade, het syndicalisme, de oprichting van bedrijfsraden en hoeveel andere sociologische verschijnselen meer. De wetgever kan de zeer talrijke problemen, waarover hij moet legiferen niet meer aan; het Parlement verzaakt aan een groot gedeelte van zijn bevoegdheid en delegeert deze aan andere organismen. De adviserende raden worden geïnstitutionaliseerd en krijgen steeds meer zelfstandige waarde, tegen het overheidsgezag in. De vraagstukken zijn zo menigvuldig dat een ver doorgevoerde specialisatie zich opdringt en hetzelfde gevaar, dat het Parlement bedreigt, dat zich van lieverlee laat ontronen, is vast te stellen bij de rechterlijke macht, die aarzelt tegenover de menigvuldigheid en het bijzonder karakter der nieuwe gegevens. Wel tracht de rechter op sommige gebieden de gerechtelijke controle over de administratie uit te breiden en is het ook zijn bedoeling de subjectieve rechten op een meer extensieve wijze te interpreteren. Doch zeer sterke remmende krachten vrijdelen deze poging en al te zeer geldt nog het dogma van de onaantastbare soevereine bestuurlijke beslissing.

Waar het beginsel van de scheiding der machten hierbij zijn sterke imperatief doet gelden, zou dit in elk geval op dezelfde wijze dienen te gebeuren voor de jurisprudentie van de Raad van State als voor deze van de rechterlijke orde.

Mr. Cambier toont gemakkelijk aan dat zulks niet het geval is en dat het toezicht dat uitgeoefend wordt door de Raad van State heel wat breder is en heel wat verder gaat dan dit van de gewone rechter. Dat deze tegenstrijdigheid een ernstige crisis verwekt is duidelijk en er moet volstrekt aan verholpen worden door middel van een uitbreiding van het toezicht der rechterlijke jurisprudentie, die zich niet mag beperken tot de uiterlijke vereisten der wettigheid, zoals bevoegdheid en formalisme, doch tevens dient te toetsen de interne wettigheid die speurt naar de bedoelingen en de inzichten die aan de administratieve actie ten grondslag liggen.

Het verkeerde in de leer der Belgische publicisten bestaat er in dat zij, om de actie van de rechter te verstevigen, er toe komen alle subjectieve rechten onder de categorie der «burgerlijke rechten» te betrekken en aldus enkel als rechten te beschouwen de belangen gewapend met een actie voor de hoven en rechtbanken. Daartegen verzet zich Mr. Cambier. «Ce n'est qu'en levant cet obstacle qu'ils pourront, restaurant un contentieux des droits non civils, permettre aux juridictions administratives de jouer dans la société contemporaine le rôle salubre qu'ils en attendent» (blz. 283).

Hoe ziet nu de auteur de verhouding tussen de gewone rechtsmacht en de administratieve rechter en hoe wordt, naar de traditionele leer, de bevoegdheid van beiden geregeld?

Hierbij doen zich in de rechtsleer en de rechtspraak twee strekkingen gelden. De eerste streeft ernaar de individuele rechten met de burgerlijke rechten te identificeren; daartegenover komt echter een nieuwe leer aan het woord, nog hoofdzakelijk beperkt tot de doctrine, die voor doel heeft het gebied van de niet-burgerlijke subjectieve rechten uit te breiden.

Te dezer gelegenheid herneemt de schrijver de eeuwige discussie aangaande de onderscheiding tussen burgerlijke en politieke rechten, zoals zij voorzien is in artikelen 92 en 93 van de grondwet en hij weegt achtereenvolgens de verschillende criteria af die door jurisprudentie en rechtsleer zijn naar voren gebracht om de beide soorten rechten te onderscheiden. Vooral in verband met de talrijke nieuwe vraagstukken, welke de hedendaagse sociale en economische verhoudingen in het leven hebben geroepen, rechten der ambtenaren, pensioenen van allerlei aard, voordelen verstrekt door de sociale zekerheid, concessies, enz. Een onderzoek van de rechtspraak laat op dit punt een grote malaise na en niettegenstaande lofwaardige pogingen is de rechtspraak van het Hof van Cassatie nog steeds zeer onzeker. Bestaat er aanleiding naast burgerlijke en politieke rechten een nieuwe categorie van «administratieve rechten» te aanvaarden? De auteur meent het niet. Hij bespreekt uitvoerig de leer die onlangs nog door dhr. Goossens werd voorgesteld en acht haar niet doeltreffend. Naar zijn mening dient het onderscheid bepaald door de natuur van de regel die de handeling beheerst en hij bestempelt als burgerlijke rechten diegene die hun grondslag vinden in een norm geschreven in het burgerlijk wetboek of in de wetten die het aanvullen. Het is voorzeker een reeds oude thesis, doch Mr. Cambier acht ze tegelijkertijd ter zake dienend en voldoende soepel. Er dient trouwens opgemerkt dat hij zijn criterium opvat in de breedste zin, namelijk alle hoegenaamde juridische verhoudingen geregeld door het burgerlijk recht, ook wanneer het gaat tussen de particulieren en de overheid, niettegenstaande deze laatste tussenkomen met haar gezagsprerogatieven.

En dan vraagt, in zijn laatste hoofdstuk, de auteur zich af welke de uiteindelijke bestemming zal zijn van de administratieve rechtspraak in zoverre ze uitgeoefend wordt door de rechterlijke macht. Wanneer in de beginne het voorbehoud tegenover de rechter had plaats gemaakt voor vertrouwen, dat in stijgende lijn ging, is bij de ontwikkeling van de sociale wetgeving dit vertrouwen opnieuw ernstig geschokt en wordt de noodzakelijkheid gevoeld voor het beslechten van de betwistingen meer en meer beroep te doen op gespecialiseerde lichamen die een bijzondere bevoegdheid hebben op het gebied der administratieve werkelijkheid, zodat men teruggekomen is tot het uitgangspunt, namelijk een sterk wantrouwen tegen de bevoegdheid van de gewone rechter.

Daartegen wenst Mr. Cambier te reageren. Hij is van oordeel dat dringende hervormingen geboden zijn om te beletten dat de rechterlijke macht uit een belangrijke sfeer der rechtsbedeling zou verdrongen worden ten voordele van een grote verscheidenheid van administratieve rechtscolleges. Daartegenover stelt hij de wenselijkheid van de grootst mogelijke eenheid bij de rechtsbedeling en hij is van oordeel dat de rechterlijke macht over alle middelen beschikt om voldoening te geven aan de behoeften die zich doen gelden in de nieuwe tijd.

Het grote motief dat steeds wordt voorgebracht om de noodzakelijkheid der administratieve rechtscolleges te adstrueren bestaat er in te wijzen op de vereiste specialisatie van de administratieve rechter, die moeilijk van de gewone magistratuur kan verwacht worden. Mits de vereiste wijzigingen in de procedure acht de schrijver het uitstekend mogelijk voor de administratieve rechtspraak een volwaardig rechter te vinden in de schoot der rechterlijke orde. Het toekennen van de volle bevoegdheid aan de rechterlijke orde zou niet belletten op een eerste trap aan speciale commissies de gelegenheid te geven over te gaan tot een eerste instructie van het geval. Binnen een hernieuwde ordening van de hoven en rechtbanken is het mogelijk aan gespecialiseerde rechters hun plaats te verlenen en in elk geval zou in laatste aanleg beroep moeten kunnen gedaan op de gewone rechtsmacht.

Mr. Cambier besluit met de noodzakelijkheid te onderlijnen van de eenheid der rechtsbedeling, wat zou meebrengen dat ook het contentieux op sociaal gebied aan de gewone rechtsmachten zou onderworpen worden.

En wanneer een hervorming van de hoven en rechtbanken de gewenste oplossing niet zou kunnen brengen, zou het steeds mogelijk zijn de Raad van State te gelasten met de taak van een Hoog Hof der rechterlijke macht en hem de volle rechtsbevoegdheid toe te kennen, ook om vergoeding te verlenen voor de schade veroorzaakt door de handelingen waarvan hij de vernietiging mag uitspreken. Het is immers toch slechts tengevolge van historische herinneringen, die trouwens niet behoren tot de geschiedenis van ons land, dat de Raad van State ingeschakeld werd in de administratieve orde, dan wanneer hij in werkelijkheid toch een reële rechtsprekende functie uitoefent.

De schrijver kondigt aan dat hij de ideeën, die hij in het besluit van zijn boek heeft uitgestippeld, verder zal ontwikkelen in het vervolg van zijn werk. Dat dit vervolg dan ook met belangstelling en met ongeduld verwacht wordt spreekt vanzelf.

Welke zijn ondertussen de algemene bedenkingen die ons de lectuur van dit boek hebben bijgebracht? Het werk van Mr. Cambier, dat uitmunt door de reusachtige kennis die er in verwerkt is, door de briljante stijl en door de originele beschouwingswijze van de allerbelangrijkste problemen der administratieve rechtspraak, trekt een zeer duidelijke conclusie.

Tegenover de versnippering, die voortspruit uit de menigvuldigheid der administratieve rechtscolleges, stelt het de noodzakelijkheid der eenheid van de rechtsbedeling, toe te vertrouwen aan de magistraten der gerechtelijke orde, die daartoe de hoogste waarborgen bieden.

Op dit punt juicht ondergetekende van harte de stelling van de auteur toe. De enige reden door welke het bestaan van talrijke administratieve rechtscolleges wordt verdedigd is de zogezegde speciale bevoegdheid van de leden die er deel van uitmaken. Dit argument houdt geen stand en zal verworpen worden door al degenen die in de praktijk dagelijks de werkmethode en de resultaten van deze colleges kunnen ondervinden. Specialisatie is zeer gemakkelijk te bekomen ook bij de leden der rechterlijke orde. Is er niet heel wat meer afstand tussen het burgerlijk recht en het strafrecht dan tussen deze disciplines en het administratief recht? Niemand verdedigt nochtans de noodzakelijkheid burgerlijk recht en strafrecht door afzonderlijke rechtscolleges te doen toepassen. Trouwens ook het bestaan van afzonderlijke rechtbanken voor zaken van koophandel en voor arbeidsaangelegen-

heden is een anachronisme dat in de praktijk oneindig meer kwaad doet dan goed.

De werkelijke bedoeling die voorziet aan de oprichting van zo menig afzonderlijk rechtscollege bestaat er geenszins in dat, door de aanwezigheid van meer bevoegde en gespecialiseerde rechters een betere rechtspraak zou tot stand komen. Integendeel. De ondergrond van heel deze evolutie is er geen andere dan dat meer en meer politieke belangen en klassebelangen in de rechtspraak willen doordringen. Dit kan slechts gebeuren ten nadele van een goede rechtsbedeling, ten nadele van de eeuwige idee der gerechtigheid die alleen in aanmerking zou mogen komen.

Niets is onvruchtbaarder dan de eeuwige discussie over bevoegdheidsaangelegenheden, over de onderscheiding tussen burgerlijke en politieke rechten en dergelijke vraagstukken waaraan zoveel wetenschappelijke acrobatie verspild wordt.

Eenheid van rechtsbedeling over heel de lijn, met natuurlijk een zekere graad van specialisatie bij de verschillende aangelegenheden, die dienen berecht te worden, is een noodzakelijkheid die even dringend is voor de administratieve rechtspraak als voor alle andere sferen der rechtsbedeling. Dat Mr. Cambier met zijn prachtig werk tot dit doel een belangrijke bijdrage heeft willen leveren stemt ons tot grote vreugde en het is te hopen dat de aanstaande hervormingen, die zullen ingevoerd worden bij de rechtsbedeling in ons land van deze stelling in ernstige mate zullen willen rekening houden.

Naast deze essentiële verdiensten van dit boek zouden wij toch een paar opmerkingen willen maken aangaande enkele meningen die er in verdedigd worden. Het komt ons voor dat Mr. Cambier in de interpretatie van art. 107 van de grondwet al te ver gaat en dat dit artikel wel niet de draagwijdte heeft die hij er wil aan hechten. Een bespreking van dit punt zou een uitvoerige uiteenzetting vereisen en kunnen wij er hier niet verder op ingaan.

Ten slotte zouden wij nog één enkele overweging willen in het midden brengen. Het materiaal dat door Mr. Cambier in zijn boek wordt verwerkt is zeer uitgebreid en bevat al wat geschreven en gevonnist werd in België en in Frankrijk op het brede gebied dat hij beploegt. Doch het is wel jammer dat dit zo verregaand onderzoek uitsluitend tot België en Frankrijk werd beperkt. Dezelfde vraagstukken als degene met dewelke wij in ons land worstelen stellen zich ook in andere vreemde landen en hoe nuttig ware het niet geweest de jongste strekkingen op dit gebied rechtsvergelijkend ter sprake te brengen. Welk hel licht wordt niet geworpen op de onderzochte problemen door werken als deze die in Engeland gepubliceerd werden door Robson, Allen, Hamson, De Smith, e.a., of in Duitsland in boeken zoals b.v. deze van Böckenförde en het pas verschenen werk van Dietrich Jesch, waarin zoveel gewichtige uiteenzettingen voorkomen over de aangelegenheden die in het hier besproken boek behandeld werden. En is ook, wat betreft de inrichting van de administratieve rechtsspraak, het nieuw stelsel, dat na de tweede wereldoorlog in Duitsland in voege kwam, met zijn vijf gespecialiseerde rechterlijke organisaties, die toch alle op dezelfde formele wijze recht spreken, niet iets dat grondig zou dienen overdacht te worden.

Waar het aangekondigde vervolg van het boek zich terdege zal inlaten met het uitwerken der noodzakelijke hervormingen is het onze hoop dat de geleerde auteur hierbij ook de literatuur en de praktijk uit de naburige landen — doch niet enkel uit Frankrijk — zal te pas brengen.

René Victor.

Les Codes Larcier, publiés sous la direction juridique de J. Guissart et J. Closon, avec la collaboration de Ch. Goossens et P. Schetter. — Maison Ferd. Larcier, Bruxelles.

Op de vijf boekdelen waaruit de bekende Code Larcier bestaan zijn thans de bijvoegsels verschenen voor 1960. Het zijn vijf brochuren die zich gemakkelijk aan elk van de hoofddelen aanpassen. De nieuwe wetgeving is geklasseerd in dezelfde volgorde als in de oorspronkelijke band en alle nieuwe teksten, die reeds in een vorig bijvoegsel werden gepubliceerd, zijn in deze laatste complementen met het nieuwste samengevoegd, zodat de lezer slechts één enkel bijvoegsel dient te raadplegen.

De zoveel gebruikte Codes Larcier zijn aldus wederom volledig up to date. Voortreffelijke tafels vergemakkelijken de consultatie en elke brochure biedt het groot voordeel een overzicht te geven van de allerlaatste wetgeving betreffende burgerlijk- en handelsrecht, strafrecht, staats- en administratief recht, fiscaal- en sociaal recht.

BALIELEVEN

Verbond der Belgische Advocaten

Algemene vergadering

De algemene vergadering van het Verbond der Belgische Advocaten zal doorgaan te Luik op zaterdag en zondag 30 september en 1 oktober 1961.

Het programma van de feestelijkheden zal medegedeeld worden in het nummer van « Omnia Fraterne » dat binnenkort zal verschijnen.

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Bezoek aan de N.V. Belgische Margarine Unie

Op vrijdag 19 mei 1961 bracht de Vlaamse Conferentie een bezoek aan de N.V. Belgische Margarine Unie te Merksem.

De firma was zo vriendelijk geweest een speciale autocar in te leggen om de confraters met hun echtgenoten aan het Gerechtsgebouw af te halen. Ter plaatse werden wij hartelijk begroet in een moderne conferentiezaal, waar de dames en heren op diapositieven een eerste overzicht kregen van de margarine-fabriek.

Dan volgde een technisch uitvoeriger bezoek voor de confraters, terwijl de dames — samen met enkele fijnproevers — een kookdemonstratie kregen. Tijdens hun rondgang vernamen de heren dat solo-margarine samengesteld wordt uit plantaardige oliën, melk en vitaminen. De oliën worden geraffineerd en gedoseerd en daarna, samen met de andere bestanddelen, in één enkel apparaat verwerkt tot margarine. Deze installatie, ontworpen te Merksem, wordt dan ook « Merk-sator » genoemd en is het technisch pronkstuk van de fabriek.

Ten slotte werd het ganse gezelschap per autocar naar de Ommeganckstraat gevoerd, waar een receptie werd aangeboden en de directie werd bedankt door Voorzitter Mr. E. Boonen en door ouderdomsdeken Mr. F. Wittemans.

Herman De Jongh Prijskamp

De welsprekendheidsprijskamp « Herman de Jongh » is dit jaar doorgegaan op 9 en 15 juni in het Rubenshof. Het werd, zo wel wat de kwaliteit der spreekbeurten als de belangstelling bij de confraters betreft, een volledig succes.

De eerste spreker, aangeduid door het lot, was Mr. William Lambrechts. Hij handelde over « De Grondwet en de Vrijheid » waarin hij de historische gronden schetste van de Belgische grondwet, ontstaan enerzijds uit de tijdelijke alliantie tussen katholieken en liberalen, en anderzijds uit de invloed van de oude charters en vrijheden van ons volk. Spreker liet opmerken dat de taalvrijheid in de ogen van de wetgever van 1831 slechts een middel was om het Frans een overwicht te bezorgen en praktisch tot de enige officiële taal te maken.

Mr. Raoul De Ryck had een modern onderwerp gekozen « De aansprakelijkheid van de eigenaars van atoomschepen » en sprak meer in het bijzonder over de voorstellen van de conferentie van Rijeka waarbij bepaald werd dat de aansprakelijkheid van de eigenaar van rechtswege wordt verondersteld, dus zonder dat de fout moet bewezen worden, en tevens dat zij uitsluitend is, d.w.z. niet kan afgewenteld worden behoudens het geval van opzet.

Mr. Henri De Munck bracht een uitvoerig overzicht van de evolutie der kindervetgeving en vergeleek een vonnis van 1581, waarbij een kind van 11 jaar wegens beschadiging aan een huis ter dood veroordeeld werd, met een uitspraak van 1956 waarbij de kinderrechter van Wiesbaden een knaap eenvoudig veroordeelde de aangebrachte schade zelf te herstellen. De kindervetgeving evolueerde aldus van de wrekende gerechtigheid naar een opvoedkundige methode voor jeugdige misdadigers. Onze wet van 1912, vooruitstrevend bij haar verschijning, vertoont op dit ogenblik grote leemten in vergelijking met de wetgeving van andere westerse landen.

Op 15 juni ontleedde Mr. Christian Jacqmain het juridisch probleem der verantwoordelijkheid bij arbeidsongevallen, wanneer een derde bij het ongeval betrokken is. Het slachtoffer kan zich altijd tegen zijn werkgever keren, maar deze laatste kan sinds een arrest van het Hof van Cassatie van 15 april 1940 enkel een subrogatoire vordering instellen tegen een derde verantwoordelijke, met al de nadelige gevolgen zoals de noodzakelijkheid van voorafgaandelijke betaling, en de onmogelijkheid tot oproeping in vrijwaring.

Mr. Frederik Erdman belichtte enkele aspecten van het internationaal strafrecht, deze jonge wetenschap waarvan de beginselen nog niet bij de publieke opinie zijn doorgedrongen. In België beperkt zich alles tot een verwijzing, in de wet over de bevoegdheid der krijgsmachten, naar het verdrag van 1907. Een gemengde Commissie suggereerde in de jaren 1952-54 een type-wet op te nemen buiten het kader van het interne strafrecht, waardoor de dualiteit van het interne en het internationale strafrecht duidelijk aan het licht komt.

Ten slotte hield Mr. Daniel Meinertzhagen een geestige spreekbeurt over « De Engelse geest en Lloyd's ». De zeeverzekering is van Vlaamse oorsprong, maar de eerste officiële Engelse polis is een afschrift van de in gebruik zijnde Florentijnse polissen. Het genie van de Engelse geest bestaat er volgens spreker in, de oude polis — een absurd document — naar de vorm onveranderd te laten uit eerbied voor het verleden, maar wat de geest betreft aan te passen aan de huidige tijdsomstandigheden.

De zes spreekbeurten waren allen van uitstekend gehalte en de deelnemers werden dan ook terecht door de Voorzitter van harte gelukgewenst. Wij hebben nagelaten hun individuele verdiensten te beklemtonen, daar dit niet onze taak, maar wel deze van de jury is. I.D.W.

WETGEVING

WETSVOORSTEL

tot wijziging van artikel 130 van het Wetboek van Strafvordering

TOELICHTING.

Dames en Heren,

Ingeval de Raadkamer de procedure regelt betreffende een verdachte die het voorwerp van een bevel tot aanhouding is, en een beschikking tot verwijzing naar de correctionele rechtbank uitsprekt, is ze, op grond van artikel 130 van het Wetboek van Strafvordering, gehouden deze beschikking tot verwijzing te nemen met handhaving van de aanhouding van de verdachte, indien het misdrijf gevangenisstraf met zich kan brengen.

Bijgevolg, zelfs indien het in sommige gevallen volkomen zeker is dat de voorlopige hechtenis, in afwachting van de uitspraak van de rechter ten gronde, niet meer te rechtvaardigen is, is het de Raadkamer niet geoorloofd op enigerlei wijze ter zake tussenbeide te komen.

Dit door de wet opgelegde verbod is des te spijtiger te noemen, wanneer men het strikt uitzonderlijk karakter van de voorlopige hechtenis in aanmerking neemt. Bovendien wordt de verwijzing naar de correctionele rechtbank van de voorlopig aangehouden verdachte, niet zelden uitgesproken kort vóór de dag waarop hij, indien hij nog niet naar een andere rechter was verwezen, had moeten verschijnen om de eventuele handhaving van het bevel tot aanhouding te horen uitspreken, met de hieraan verbonden kansen op vrijlating.

Uit wat voorafgaat blijkt derhalve duidelijk dat het geraden is, steeds rekening houdend met het buitengewone karakter van de preventieve hechtenis, de voornoemde wetsbepaling in dier voege te wijzigen dat de Raadkamer, wanneer zij de verdachte naar de Rechter ten gronde verwijst, bij deze beschikking eventueel de opheffing van het bevel tot aanhouding kan uitspreken.

Ziedaar het doel van het enig artikel van ons wetsvoorstel.

A. Saint-Remy.

WETSVOORSTEL

Enig artikel.

Lid 2 van artikel 130 van het Wetboek van Strafvordering wordt vervangen door de volgende tekst: «Indien in dit geval het misdrijf gevangenisstraf kan medebrengen, kan de verdachte, zo hij aangehouden is, niettemin in vrijheid worden gesteld bij dezelfde beschikking van de Raadkamer die de verwijzing naar de correctionele politierechtbank heeft uitgesproken.»

7 juni 1961.

*A. Saint-Remy, Ch. Janssens, E. Charpentier
F. Hermans, R. Dreze, F. Lefere.*

MEDEDELINGEN

Het 6e Internationaal Congres voor Sociaal Verweer

(Beograd/Opatija — 22-28 mei 1961)

Bijzonder talrijk waren de juristen, psychiaters, psychologen en sociologen uit alle werelddelen, die de uitnodiging van de Federatie der Genootschappen van de Joegoslavische Juristen hebben beantwoord, en deel hebben genomen aan het zesde congres van de *Société Internationale de Défense Sociale*.

Het studiethema beoogde de verantwoording van een indeling der delinquenten op grond van hun ouderdom, m.a.w. de vraag of het thans reeds mogelijk is, de aan metaphysische begrippen vastgeklonken, en door moreel-juridische traditie steenhard geworden, criteria van de toerekenbaarheid, te vervangen door op criminologische werkelijkheden gesteunde, en soepeler toe te passen, criteria van psycho-sociale rijpwording.

Dit probleem werd eerst benaderd in zijn bio-psychologische, sociologische, juridische en penitentiaire aspecten, vooraleer synthetisch te worden ingezien. Deze studies werden geleid door de Heren Procureur Dr. B. Jevremovic (Joegoslavië), Prof. Dr. A. Piontkovsky (U.R.S.S.), Prof. Mr. J. Lebre (Frankrijk), Ere eerste voorzitter Mr. M. Borrelli (Italië) en Prof. Mr. J. Graven (Zwitserland), op preadvies van Prof. Dr. med. Gibbens (Engeland), van Prof. Dr. Ferrarotti (Italië), van Prof. Mr. Zlataric (Joegoslavië) en van Prof. J. Pinatel (Frankrijk).

Na vier dagen studie kwam de vergadering tot het besluit, dat het thans nog niet praktisch mogelijk is een absolute éénmaking van de strafwet t.o.v. alle delinquenten te verwezenlijken, welke ook hun ouderdom moge zijn, alhoewel dergelijke individualisatie van louter wetenschappelijk standpunt uit wel te verantwoorden is, en zich zelfs *de lege ferenda* opdringen zal.

Het werd dan ook aanbevolen, dat men progressief te werk zou gaan. Een eerste stap zou hierin bestaan, dat een wettelijk statuut zou worden uitgebouwd ten bate van deze delinquenten, die strafrechtelijk meerderjarig zijn geworden, zonder het 25e jaar te overtreffen.

Voor deze *young adults* zouden slechts criminologisch gespecialiseerde rechters ingrijpen, en over een buitengewoon brede schaal van sancties beschikken, van correctieve en educatieve aard, die aan de node en hope van ieder delinquent zouden kunnen worden geadapteerd, naar gelang de uitslag van een grondige bio-psychologische en sociale studie van de toestand. Verder werd het aanbevolen, dat deze gespecialiseerde rechters tijdens de uitvoering van hun beslissingen zouden tussenkomen, ten einde de sanctie aan de bekomen resultaten en aan de nieuw gestelde problemen aan te passen.

Het dient beslist te worden onderstreept, dat deze resoluties unaniem werden goedgekeurd, door een vergadering van praktisch 450 personen, die alle strekkingen van filosofische, sociale en politieke aard vertegenwoordigen, alsmede alle wetenschappelijke particularismen. Alleen dit, zou het Beograd-Congres als een volkomen welslagen moeten kunnen kenschetsen.

Op het einde van deze vier dagen van ononderbroken studie te Beograd, in het Huis der Syndikaten, reisde het congres naar Opatija af, waar rust, zee en zon de zeer vriendschappelijke atmosfeer nog inniger hebben gemaakt.

Het welslagen van het 6e internationaal congres voor sociaal verweer is te danken aan de onvermoeibare

ijver, en aan de uitzonderlijke gediensstigheid van een zeer dynamisch comité, dat geleid werd door dhr. Nikola Srzentic, Staatssekretaris voor gerechtelijke zaken bij de Uitvoerende Federale Raad, en door dhr. Vladimir Simic, vice-voorzitter van het Federale Parlement.

S.C. Versele.

Vrije Universiteit te Brussel

De Vrije Universiteit te Brussel meldt de vacature van de hiernavolgende cursus in de Faculteit der rechten :

— Recht aangaande handelseigendom, mededinging en handelsovereenkomsten, in de Franse taal.

De aanvragen met curriculum vitae dienen toegezonden te worden vóór 15 juli 1961 aan de Heer Rector der Universiteit, Fr. D. Rooseveltlaan 50.

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie jrg. 1961 - nr 5 :

Wetgeving.

Tijdschrift voor sociaal recht en van de Arbeids-gerechten jrg. 1961 - nr. 3 :

Geysen R., In memoriam L. Th. Léger. — Van Goethem F., In memoriam L. Th. Léger. — Gaul M., Verbreking van het kontrakt om zwaarwichtige redenen.

De Gemeente jrg. 1961 - nr. 5 :

P. Peeraerts, De rechtstoestand van het tijdelijk gemeentepersoneel. — J. Vandenbossche, Het verlenen van subsidies door de gemeentebesturen. — Wederzijdse bevoegdheid van de gemeenteraad en het schepencollege. — J. Hourticq, Het stedelijk district Montbéliard : een proef. — H. Lohest, De openbare verlichting van gemeenten en afgelegen gehuchten.

Tijdschrift van de Vrederechters jrg. 1961 - nr. 4 :

M. Labbé, Le remplacement des experts en justice de paix.

Nederlands Juristenblad jrg. 1961 - nr. 24 :

W. L. Haardt, De Verzoekschriftprocedure. — J.M. Kan., De « administratiefrechtelijke » preadviezen over onteigening. — H. Kingma Boltjes, Mr. P.C.J.A. Boeles. † — G. Czapski, Duitse « Wiedergutmachungs » betalingen en de Nederlandse belastingheffing. —

Putatief recht. — Ch. M. J. A. Moons, Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak.

Advocatenblad jrg. 1961 - nr. 6 :

E. C. Simons, De Advocaat en de preventieve hechtenis. — O.A.C. Verpaalen. Eerbied voor de rechterlijke autoriteiten. — L.J. De Haan, Advocatuur in het oude Rome (III). — J. Ter Horst, De 31e Deutsche Anwaltstag. — Jaarvergadering van de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Brussel. — L.W. Hoeth, Bezoek van de Amsterdamse Balie aan Luxemburg.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jrg. 1961 - nr. 4681 :

N.J. Polak, De natuurlijke verbintenis in de Successiewet (1). — R.D. Kolléwijn, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Internationaal Privaatrecht(1)

Journal des Tribunaux : jrg. 1961 - nr. 4325 :

L. Vincent, La grève et les contrats de travail et d'emploi. — J. Piron, Pour un statut des conventions collectives.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités jrg. 1961 - nr. 4 :

Jurisprudence.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique jrg. 1961 - nr. 6 :

Compétence administrative et judiciaire. — Commission d'assistance publique. — Etat civil. — Loi communale. — Milice. — Etat civil. — Urbanisme. — Voirie et constructions. — Revue de la jurisprudence.

Revue Pratique du Notariat Belge : jrg. 1961 - nr. 2459 :

R. Bourseau et P. Watelet, Partage judiciaire. — La commission du notaire en justice (III).

Annales de Droit et de Sciences Politiques : jrg. 1961 - nr. 2 :

A. F. Von der Heydte, L'évolution des Principes généraux du droit international. — M. Gaudet, Le Marché Commun devant les juges. — E. Cerexhe, Le Problème de la Lésion.

Recueil Dalloz jrg. 1961 - nr. 23 :

R. Savatier, La nécessité de l'enseignement d'un droit économique.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"